

Η Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική

Επιβλέπων καθηγητής: Δημήτριος Σκιαδάς

Πολυξένη Σαρρίδου (Α.Μ.: Μ2/09)

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	4
Κεφάλαιο 1 ^ο	7
Η εκπαιδευτική Πολιτική μέσα από την Στρατηγική της Λισαβόνας.....	7
Το Γενικό Πλαίσιο της Δια Βίου Μάθησης.....	12
Το Θεσμικό πλαίσιο της Εκπαιδευτικής Πολιτικής της Ε.Ε.	19
Κεφάλαιο 3 ^ο	27
Η Διαδικασία της Μπολόνια	27
Ανακοινωθέν της Πράγας (19 ^{ης} Μαΐου 2001)	34
Ανακοινωθέν του Βερολίνου (19ης Σεπτεμβρίου 2003).....	35
Ανακοινωθέν του Μπέργκεν (19ης -20ης Μαΐου 2005)	39
Ανακοινωθέν του Λονδίνου (18 ^{ης} Μαΐου 2007)	40
Ανακοινωθέν της Λουβαίν/Λουβαίν λα Νέβ (28 ^{ης} -29 ^{ης} Απριλίου 2009).....	41
Διακήρυξη Βουδαπέστης-Βιέννης (12 ^{ης} Μαρτίου 2010).....	43
Κεφάλαιο 4 ^ο	45
Το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων για τη διά βίου μάθηση – ΕΠΕΠ (European Qualification System – EQF).....	45
Ιστορικό της ανάπτυξης του ΕΠΕΠ	45
Τα οφέλη του ΕΠΕΠ για την Ευρώπη	53
Κοινές αρχές για τη διασφάλιση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση	55
Επιμέρους στοιχεία του ΕΠΕΠ	56
ECTS	57
Πιστωτικές μονάδες ECTS	58
Η Χρήση των πιστωτικών μονάδων ECTS.....	58
Ενδεχόμενες Επιπτώσεις του ECTS	60

Κεφάλαιο 5 ^ο	61
Μαθησιακή Κινητικότητα - «Η Πράσινη βίβλος»	61
Η Ισχύουσα κατάσταση της μαθησιακής κινητικότητας	61
Η αυξανόμενη σπουδαιότητα της μαθησιακής κινητικότητας.....	62
Οι βάσεις των πολιτικών παιδείας και εκπαίδευσης.....	64
Προγράμματα παιδείας και κατάρτισης της ΕΕ.....	67
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	76
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	84

Εισαγωγή

Σε μια οργανωμένη σε κράτος κοινωνία, αναπτύσσεται μια πολυσχιδής πολιτική δραστηριότητα, η οποία καλύπτει σχεδόν κάθε πτυχή της κοινωνικής συμβίωσης. Η επιστημονική μελέτη αυτής της δραστηριότητας αναπτύσσεται στο πεδίο της πολιτικής επιστήμης. Η πολιτική επιστήμη είναι ένας αυτοτελής κλάδος των κοινωνικών επιστημών η οποία ασχολείται με τις σχέσεις εξουσίας μεταξύ των ατόμων σε μία οργανωμένη κοινωνία, δηλαδή με τη διαμόρφωση και την υλοποίηση της πολιτικής. Η πολιτική ορίζεται ως η θεωρία, η τέχνη και η πρακτική της διακυβέρνησης των ανθρώπινων κοινωνιών, συγκεκριμένα ο τρόπος διακυβέρνησης ενός κράτους. Η έννοια της πολιτικής σύμφωνα με τον Βέμπερ είναι «εξαιρετικά πλατιά» καθώς αναφέρεται και στους τομείς της κρατικής δραστηριότητας, ένας από τους οποίους είναι και η εκπαιδευτική πολιτική¹.

Η παρούσα εργασία αποτελεί μια μελέτη της εκπαιδευτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως αυτή προκύπτει από της Συνθήκες, τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και τα κείμενα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από τη σύσταση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων μέχρι και τη Συνθήκη της Λισαβόνας, θέλοντας να προσφέρει μια συνολική εικόνα της εκπαιδευτικής πολιτικής που διαμορφώνεται και των ευρύτερων τάσεων που αναπτύσσονται σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες υπάρχει μια ποικιλία παραγόντων όσον αφορά τον επηρεασμό των συστημάτων εκπαίδευσης. Αυτοί είναι οι δημογραφικές τάσεις, η αυξανόμενη παρουσία των γυναικών σε διάφορους τομείς της αγοράς εργασίας και η επέκταση των αποτελεσμάτων της τεχνολογικής επανάστασης. Τρεις είναι οι παράγοντες που θεωρούνται υπεύθυνοι για τον μετασχηματισμό της κοινωνικό – οικονομικής ζωής και αποτελούν τα μείζονα προβλήματα για την εκπαιδευτική πολιτική του μέλλοντος. Η έλευση και η εδραίωση της κοινωνίας της πληροφορίας και η

---

¹ Κουσκουβέλης Ι. Η., «Εισαγωγή στην Πολιτική Επιστήμη και τη Θεωρία της Πολιτικής», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1977, σελ. 25

ανάπτυξη της στη θέση που παλιά κατείχε η ενέργεια. Οι επιπτώσεις των εξελίξεων στο επιστημονικό και τεχνολογικό πεδίο και η διεθνοποίηση της οικονομίας².

Η παρούσα εργασία θα στηριχθεί σε πρωτογενείς πηγές με έμφαση σε κείμενα και αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Παράλληλα θα εξεταστεί η εφαρμογή της ευρωπαϊκής πολιτικής εκπαίδευσης, μέσω της ελληνικής νομοθεσίας. Η αναλυτική προσέγγιση της εκπαιδευτικής πολιτικής εδράζεται στη χρήση δευτερογενών πηγών οι οποίες αφορούν είτε άμεσα είτε έμμεσα το αντικείμενο της μελέτης.

Το κεντρικό ερώτημα που τίθεται στα πλαίσια της παρούσας μελέτης είναι κατά πόσο υπάρχει και είναι αισθητή η παρουσία της Ευρωπαϊκής Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΕΕΠ). Στη σχετική βιβλιογραφία κυριαρχεί η άποψη περί ύπαρξης της ΕΕΠ, η οποία στηρίζεται όχι μόνο στις προβλέψεις των Συνθηκών αλλά και στα πρακτικά αποτελέσματα της «καθημερινής» δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την εκπαίδευση. Θα τολμούσαμε να πούμε ότι η Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική αρχίζει να γίνεται «κοινή», όσο περισσότερο ενιαία γίνεται η αγορά εργασίας.

Η εργασία χωρίζεται σε πέντε κεφάλαια. Το πρώτο αναφέρεται στη στρατηγική της Λισαβόνας και τη Δια Βίου Μάθηση. Η στρατηγική της Λισαβόνας διαφοροποιείται από όλες της μέχρι τότε παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς υιοθετεί μια συνολική/ολοκληρωμένη προσέγγιση, διατομεακού χαρακτήρα, που ενσωματώνει τις πολιτικές απασχόλησης προώθησης της απασχόλησης, οι οποίες μέχρι τότε είχαν μια διακριτή πολιτική αντιμετώπιση³. Επιπλέον λαμβάνει χώρα μία ανάλυση της Δια Βίου Μάθησης, της διαδικασίας δηλαδή διαρκούς μάθησης, κατά την πάροδο της ζωής κάποιου.

---

² Παπαδάκης Ε. Νίκος, «Εκπαιδευτική Πολιτική, Η εκπαιδευτική πολιτική ως κοινωνική πολιτική(;)», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2003, σελ. 211 - 212

³ Βλ. Λευκή Βίβλος για την ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση: οι προκλήσεις και η αντιμετώπισή τους για τη μετάβαση στον 21ο αιώνα, COM(93) 700, Δεκέμβριος 1993

Το δεύτερο κεφάλαιο αφορά τις αποφάσεις που έχουν ληφθεί σχετικά με την εκπαίδευση από την δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέχρι σήμερα. Αναφέρεται σε αποφάσεις του Συμβουλίου, του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των λοιπών οργάνων της Ένωσης.

Η Διαδικασία της Μπολόνια είναι το αντικείμενο του τρίτου κεφαλαίου όπου εξετάζεται η σημασία της και η εξέλιξη της στην πορεία του χρόνου.

Το τέταρτο κεφάλαιο πραγματεύεται το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων για τη Δια Βίου Μάθηση. Αναλύεται το ιστορικό και τα οφέλη του συγκεκριμένου εργαλείου. Επιπλέον γίνεται μια προσπάθεια κατανόησης της χρήσης και των ενδεχόμενων επιπτώσεων του ECTS (European Credit Transfer System).

Τέλος στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται μια ανάλυση της μαθησιακής κινητικότητας. Εξετάζεται η σκοπιμότητα της στον ενιαίο Ευρωπαϊκό χώρο και αναφέρονται τα προγράμματα παιδείας και κατάρτισης προς αυτή την κατεύθυνση.

Κεφάλαιο 1^ο

Η εκπαιδευτική Πολιτική μέσα από την Στρατηγική της Λισαβόνας

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, από το έτος 1996⁴, αναφέρεται στην επερχόμενη Κοινωνία της γνώσης, που θα προέκυπτε από την εξέλιξη των τεχνολογιών στην οικονομία και την ενσωμάτωση τους στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Είναι γεγονός ότι η εποχή μας χαρακτηρίζεται από έντονες μεταβολές τόσο στον τρόπο ζωής και σκέψης όσο και στους θεσμούς όπως είναι η εκπαιδευτική πολιτική. Η ανάγκη άμεσης αντιμετώπισης αυτών των νέων συνθηκών οδήγησε την Ευρωπαϊκή Ένωση στην ανάληψη δράσεων⁵.

Τον Μάρτιο του 2000 το Συμβούλιο της Λισαβόνας αναγνώρισε τον σημαντικό ρόλο της εκπαίδευσης ως αναπόσπαστου μέρους των οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών, ως μέσου για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης παγκοσμίως και ως εγγύησης για την εξασφάλιση της συνοχής των κοινωνιών και της πλήρους προσωπικής ολοκλήρωσης των πολιτών. Ο κεντρικός στρατηγικός στόχος της Ευρώπης είναι «να γίνει η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή» και επεσήμανε την ανάγκη να αναπτυχθεί «ένας ευρύτερος προβληματισμός σχετικά με τους συγκεκριμένους μελλοντικούς στόχους των εκπαιδευτικών συστημάτων επικεντρωμένο σε κοινά μελήματα και προτεραιότητες»⁶.

Οι επιμέρους στόχοι της Στρατηγικής της Λισαβόνας είναι οι εξής:

1. Η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού χώρου γνώσεων
2. Η ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής περιοχής έρευνας και καινοτομίας

---

⁴ Απόφαση Αριθ. 1720/2006/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15ης Νοεμβρίου 2006 για τη θέσπιση προγράμματος δράσης στον τομέα της διά βίου μάθησης

⁵ Νικολάου Σουζάνα - Μαρία, «Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εκπαίδευση και οι ενέργειες της Ελλάδας (2000 – 2008)», Gutenberg, Αθήνα, 2008, σελ 28-30

⁶ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας, Συμπεράσματα της Προεδρίας, 23 – 24 Μαρτίου, Βρυξέλλες 2000, παρ. 5.

3. Η δημιουργία ενός περιβάλλοντος φιλικού για τις νέες και καινοτόμες επιχειρήσεις
4. Οικονομικές μεταρρυθμίσεις για την ολοκλήρωση και την αποτελεσματικότητα της εσωτερικής αγοράς.
5. Η δημιουργία αποτελεσματικών και ολοκληρωμένων χρηματοοικονομικών αγορών
6. Η εφαρμογή υγιών μακροοικονομικών πολιτικών
7. Η έμφαση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, για την ανταπόκριση στις νέες συνθήκες της κοινωνίας της γνώσης.
8. Η δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας.
9. Ο εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής πολιτικής
10. Η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και η εξάλειψη του κοινωνικού αποκλεισμού⁷

Η εφαρμογή των παραπάνω στόχων θα ήταν εφικτή με τη νέα ανοικτή μέθοδο συντονισμού που περιελάμβανε:

- Καθορισμό κατευθυντήριων γραμμών για την Ένωση, συνδυασμένων με συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα για τη βραχυπρόθεσμη, μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη επίτευξη των στόχων που θέτουν.
- Καθορισμό κατά περίπτωση, ποσοτικών και ποιοτικών δεικτών και σημείων αναφοράς, με μέτρο τα καλύτερα του κόσμου, προσαρμοσμένων στις ανάγκες διαφόρων κρατών – μελών και τομέων ως μέσο σύγκρισης των βέλτιστων πρακτικών
- Μεταφορά αυτών των κατευθυντήριων γραμμών στις εθνικές και περιφερειακές πολιτικές με τον καθορισμό ειδικών στόχων και τη θέσπιση μέτρων, λαμβάνοντας υπόψη τις εθνικές και περιφερειακές ιδιομορφίες

---

⁷ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας, Συμπεράσματα της Προεδρίας, 23-24 Μαρτίου, Βρυξέλλες 2000

- Περιοδική παρακολούθηση, αξιολόγηση και επανεξέταση από ομοτίμους υπό μορφή αλληλοδιδασκτικών διαδικασιών⁸.

Για πρώτη φορά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναφέρεται με λεπτομέρειες στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, προσδιορίζοντας συγκεκριμένα μέτρα, ενώ εξουσιοδοτεί το Συμβούλιο Παιδείας να διαμορφώσει τους κοινούς μελλοντικούς στόχους για τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, δίνοντας έτσι προοπτική στο όλο εγχείρημα. Πρόκειται αναμφίβολα για τη σημαντικότερη απόφαση, σε κορυφαίο επίπεδο, στην ιστορία της ΕΕ για την εκπαίδευση⁹.

Από τον Μάρτιο του 2000 και μέχρι το 2005 πραγματοποιήθηκαν ανακατατάξεις όσον αφορά τις προτεραιότητες των στόχων οι οποίοι βρίσκονται στο επίκεντρο των εξελίξεων. Παρακάτω παρατίθεται ο Ευρωπαϊκός πίνακας αποτελεσμάτων καινοτομίας του 2005 των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ο οποίος παρέχει μια συγκριτική αξιολόγηση των επιδόσεων καινοτομίας τους.

---

⁸ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας, Συμπεράσματα της Προεδρίας, 23-24 Μαρτίου, Βρυξέλλες 2000, παρ. 37.

⁹ Σιάκαρης Κωνσταντίνος, «Από την ΕΟΚ στην ΕΕ, Η αδύνατη Εκπαιδευτική Πολιτική», Gutenberg, Αθήνα, 2006, σελ. 163

Ύστερα από τον προσδιορισμό των αρχικών στόχων (Μάρτιος 2000), Το 2002 ακολούθησε η εισαγωγή και εστίαση της προσοχής στον στόχο της αειφόρου ανάπτυξης ο οποίος οφείλει να διέπει όλες τις σχεδιαζόμενες πολιτικές στο οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό και περιβαλλοντικό τομέα.

Το 2004 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμπέρανε¹¹, ότι ενώ η ΕΕ έθεσε φιλόδοξους στόχους το 2000, υπάρχει υψηλός βαθμός ανομοιογένειας. Δηλώθηκε επίσης ομόφωνα ότι η διαδικασία και όλοι οι στόχοι εξακολουθούν να ισχύουν, όμως εστίασε σε δύο ζητήματα πολιτικής, από την επίλυση των οποίων θα προέκυπτε μεγαλύτερη οικονομική μεγέθυνση. Τα δύο αυτά ζητήματα ήταν η αειφόρος ανάπτυξη και οι περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας.

Η προώθηση των διαρθρωτικών αλλαγών καθυστέρησε οδηγώντας τους Ευρωπαίους ηγέτες να ζητήσουν από την Επιτροπή να συστήσει μια ομάδα ανεξάρτητων ειδικών υπό την προεδρία του πρώην Ολλανδού πρωθυπουργού Wim Kok προκειμένου να αξιολογηθεί η πορεία των μεταρρυθμίσεων. Η επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι διαρθρωτικές αλλαγές δεν θα μπορούσαν να συμβούν έως το 2010 εξαιτίας της έλλειψης πολιτικής βούλησης, του κακού συντονισμού και των διαφορετικών προτεραιοτήτων¹². Η επιτροπή Kok επέμενε στην ορθότητα της Στρατηγικής της Λισαβόνας, τροποποιώντας τη μεθοδολογία επίτευξης των στόχων. Η κωδικοποίηση της Στρατηγικής περιλαμβάνει κοινές κατευθυντήριες γραμμές: οι πρώτες έξι, για την πλήρη απασχόληση, οι επόμενες δέκα, για τις διαρθρωτικές πολιτικές και οι τελευταίες οκτώ, για την εκπαίδευση και την κατάρτιση. Η επιτροπή επεσήμανε την ανάγκη οι πολίτες να κατανοήσουν τη μεταρρύθμιση, υπογράμμισε την έναρξη ενός ουσιαστικού διαλόγου και τη διαμόρφωση ενός συναινετικού πλαισίου με όλους τους ενδιαφερόμενους¹³.

---

¹¹ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών, 25 και 26 Μαρτίου 2004, Συμπεράσματα της Προεδρίας

¹² Βοσκόπουλος Γεώργιος, «Ευρωπαϊκή Ένωση, Θεσμοί, Πολιτικές, Προκλήσεις, Προβληματισμοί», εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, 2009, σελ. 205

¹³ Report from the High Level Group chaired by Wim Kok, November 2004, «Facing the Challenge»

Το 2005, κατά την ενδιάμεση επανεξέταση της Στρατηγικής, τέθηκε θέμα για την επανενεργοποίησή της αφού ο απολογισμός μέχρι εκείνη τη στιγμή χαρακτηρίστηκε ως μέτριος. Για το λόγο αυτό έγινε επαναιεράρχηση προτεραιοτήτων προς όφελος της οικονομικής αύξησης και της απασχόλησης δίνοντας έτσι έμφαση στην μεγαλύτερη οικονομική μεγέθυνση, στις περισσότερες και ποιοτικότερες θέσεις εργασίας και στην καλύτερη διακυβέρνηση¹⁴.

Το Γενικό Πλαίσιο της Δια Βίου Μάθησης

Σύμφωνα με την επικρατούσα αντίληψη η εκπαίδευση αποτελεί στην κοινωνία της γνώσης μια δια βίου διαδικασία και παράλληλα μια μεμονωμένη ευθύνη. Οι κοινωνικοοικονομικές και πολιτιστικές εξελίξεις σε κάθε κράτος μέλος της Ένωσης εξαρτώνται κατά μεγάλο βαθμό από την ποιότητα των σχολείων και γενικά από την εκπαίδευση που παρέχεται σε όλες τις βαθμίδες¹⁵.

Στη 19^η Σύνοδο της UNESCO που έγινε στο Ναϊρόμπι το 1976 δίδεται ο παρακάτω ορισμός: *«Ο όρος “δια βίου” εκπαίδευση και μάθηση δηλώνει ένα χωρίς όρια σχήμα που αποβλέπει στην αναμόρφωση του υπάρχοντος εκπαιδευτικού συστήματος και στην ανάπτυξη του εκπαιδευτικού δυναμικού έξω από αυτό... Η εκπαίδευση και η μάθηση δεν περιορίζονται στη σχολική φοίτηση, πρέπει να επεκτείνονται σε ολόκληρη τη ζωή του ανθρώπου, να περιλαμβάνουν όλες τις δεξιότητες και όλους τους κλάδους της γνώσης, να χρησιμοποιούν όλα τα δυνατά μέσα και να δίνουν την ευκαιρία σε όλους τους ανθρώπους για πλήρη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Οι εκπαιδευτικές και οι σχετικές με τη μάθηση διαδικασίες στις οποίες τα παιδιά, οι νέοι*

---

¹⁴ Ανακοίνωση προς το Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο: Συνεργασία για την Οικονομική Μεγέθυνση και την Απασχόληση, Νέο ξεκίνημα για τη Στρατηγική της Λισαβόνας, COM(2005) 24 τελικό, Βρυξέλλες, 2.2.2005

¹⁵ Νικολάου Σουζάνα - Μαρία, «Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εκπαίδευση και οι ενέργειες της Ελλάδας (2000 – 2008), Gutenberg, Αθήνα, 2008, σελ 109

*άνθρωποι και οι ενήλικες όλων των ηλικιών εμπλέκονται στη διάρκεια της ζωής τους, σε οποιαδήποτε μορφή, πρέπει να θεωρηθούν ως ένα σύνολο».*¹⁶

Οι τέσσερις πυλώνες της δια βίου εκπαίδευσης όπως προτείνονται από τη διεθνή επιτροπή της ΟΥΝΕΣΚΟ είναι:

- Να μάθουμε πώς να μαθαίνουμε
- Να μάθουμε πώς να ενεργούμε
- Να μάθουμε πώς να συμβιώνουμε
- Να μάθουμε να υπάρχουμε¹⁷

Ανάλογες προσεγγίσεις γίνονται και στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο. Σύμφωνα με το νόμο 3369/2005 αρ. 1 παρ. 2α «Ως "δια βίου εκπαίδευση" ορίζεται κάθε μαθησιακή διαδικασία, συμπεριλαμβανόμενης της εμπειρικής μάθησης, καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου, με σκοπό την απόκτηση ή τη βελτίωση γενικών και επιστημονικών γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων τόσο για τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας όσο και για την πρόσβαση στην απασχόληση.»

Παρόλο που η Συνθήκη της Ρώμης το 1958 δεν έκανε καμία αναφορά στην εκπαίδευση, σταδιακά αναγνωρίστηκε η σημαντικότητα της ως μέρος της ευρωπαϊκής πολιτικής. Στη Συνθήκη του Μάαστριχτ και κυρίως στα δύο άρθρα που αφορούν την εκπαίδευση (άρθρο 126, νυν άρθρο 165 ΣΛΕΕ¹⁸) και κατάρτιση (άρθρο 127, νυν άρθρο 166 ΣΛΕΕ), θεσμοθετείται και επισημοποιείται η Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική (ΕΕΠ). Το 1987 ήταν η χρονιά που εγκαινιάστηκε για πρώτη φορά το πρόγραμμα Erasmus με σκοπό την κινητικότητα των σπουδαστών και του προσωπικού στα κράτη μέλη της

---

¹⁶ ΟΥΝΕΣΚΟ, Απόφαση για την ανάπτυξη της επιμόρφωσης ενηλίκων, Nairobi 26 Νοεμβρίου 1976, ΥΠ.Ε.Ε.Θ., Διεύθυνση Επιμόρφωσης Ενηλίκων, σελ. 9.

¹⁷ ΟΥΝΕΣΚΟ, Εκπαίδευση, ο θησαυρός που κρύβει μέσα της. Έκθεση της διεθνούς επιτροπής για την εκπαίδευση στον 21^ο αι., υπό την Προεδρία του Jacques Delors, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1999.

¹⁸ Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ένωσης. Το 1995 ξεκίνησε η δράση του προγράμματος Socrates που αφορούσε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης για όλες τις ηλικίες.¹⁹

Το 1995 δημοσιεύεται η Λευκή Βίβλος για την εκπαίδευση και κατάρτιση με τίτλο «Διδασκαλία και Μάθηση. Για μία κοινωνία της μάθησης». Εδώ διαφαίνεται ότι η εκπαίδευση ολοένα και περισσότερο προσαρμόζεται στις ανάγκες της κοινωνικής ένταξης και της ισότητας των ευκαιριών, ενώ η ζήτηση για εκπαίδευση έχει αυξηθεί λόγω της ανάδυσης της κοινωνίας της πληροφορίας²⁰. Από την αρχή αυτού του έτους η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εμφανώς προωθήσει την ατζέντα της Δια Βίου Μάθησης τόσο εντός των δικών της οργάνων όσο και εντός των κέντρων λήψης αποφάσεων των κρατών – μελών της²¹.

Το Συμβούλιο τον Μάιο του 2002 τόνισε τη σημασία της δια βίου μάθησης που καλύπτει τη μάθηση από την προσχολική ηλικία έως και μετά την συνταξιοδότηση²².

Τον Νοέμβριο του 2002 σε ανακοίνωση της Επιτροπής²³ αναφέρονται συγκεκριμένα κριτήρια αναφοράς για την εκπαίδευση και την κατάρτιση. Ο όρος «κριτήρια αναφοράς» ορίζει συγκεκριμένους στόχους, η πρόοδος στους οποίους μπορεί να μετρηθεί. Αυτοί οι στόχοι κατανέμονται σε έξι τομείς:

- ✓ Επενδύσεις στην εκπαίδευση και την ανάπτυξη
- ✓ Πρόωρη εγκατάλειψη σχολείου
- ✓ Απόφοιτοι θετικών επιστημών και τεχνολογικών σπουδών

---

¹⁹ Νικολάου Σουζάνα - Μαρία, «Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εκπαίδευση και οι ενέργειες της Ελλάδας (2000 – 2008), Gutenberg, Αθήνα, 2008, σελ 110

²⁰ Λευκή Βίβλος, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Teaching and Learning. Towards the Learning Society», Επίσημη Εφημερίδα, Λουξεμβούργο, 1995

²¹ Murphy Mark, «Πετρέλαιο, ύφεση και η αναζήτηση της ευρωπαϊκής πρωτοπορίας: εξερευνώντας τη δια βίου μάθηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση» περιλαμβάνεται στο «Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Πολιτική. Μεταξύ κράτους και Αγοράς», επιμέλεια Νίκος Παπαδάκης, Διονύσης Γράβαρης, εκδόσεις Σαββάλας, 2005, σελ. 118

²² 2430ή Σύνοδος του Συμβουλίου – Παιδεία και Νεολαία, 30 Μαΐου, Βρυξέλλες 2002 [8944/02]

²³ Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ευρωπαϊκά Κριτήρια Αναφοράς για την Εκπαίδευση και την Κατάρτιση: Εξελίξεις μετά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας, COM(2002) 629 τελικό, Βρυξέλλες 20.11.2002

- ✓ Αποφοίτηση από την ανώτερη βαθμίδα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης
- ✓ Βασικά εφόδια
- ✓ Συμμετοχή στη δια βίου μάθηση

Βάσει των παραπάνω στόχων κλήθηκαν τα κράτη – μέλη να καταρτίσουν τα εθνικά κριτήρια αναφοράς σε συνέχεια του στόχου της Λισαβόνας.

Με την απόφαση 1720/2006/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου θεσπίστηκε ένα νέο πρόγραμμα δράσης στον τομέα της δια βίου μάθησης, ο γενικός στόχος του οποίου κινείται στο βασικό πλαίσιο της Στρατηγικής της Λισαβόνας. Με το συγκεκριμένο πρόγραμμα επιδιώκεται η ανάπτυξη και αύξηση των ανταλλαγών, της συνεργασίας και της κινητικότητας.²⁴

Με την ψήφιση της Συνθήκης του Μάαστριχτ η σχέση της Ένωσης με την εκπαίδευση αποκτά επίσημο χαρακτήρα. Για πρώτη φορά η εκπαίδευση, διακρινόμενη από την κατάρτιση, αναγνωρίζεται επίσημα ως τομέας πολιτικής της Ένωσης. Επιπλέον στο άρθρο 126 (νυν άρθρο 165 ΣΛΕΕ) της Συνθήκης θεσμοθετείται η δυνατότητα παρέμβασης της Επιτροπής στο χώρο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική είναι δυνατό να διακριθεί σε τυπική και άτυπη με βάση το κριτήριο της κρατικής αναγνώρισης των χορηγούμενων τίτλων σπουδών από τους εκπαιδευτικούς φορείς²⁵. Στις 4 Φεβρουαρίου 2010, το Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων έθεσε σε δημόσια διαβούλευση ένα κείμενο-πλαίσιο πολιτικών αρχών και προτάσεων για τη διαμόρφωση εθνικής στρατηγικής για τη διά βίου μάθηση στην Ελλάδα. Στη διαδικασία αυτή παρουσιάζεται και ένα σχετικό υλικό όσον αφορά την ενδεικτική κατάταξη των μορφών μάθησης που παρατίθενται παρακάτω²⁶.

---

²⁴ Νικολάου Σουζάνα - Μαρία, «Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εκπαίδευση και οι ενέργειες της Ελλάδας (2000 – 2008)», Gutenberg, Αθήνα, 2008, σελ 111

²⁵ Σταμέλος Γ., Βασιλόπουλος Α., «Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική. Συγκρότηση, Θεματολογία, Μεθοδολογία υλοποίησης, Επιδράσεις στην ελληνική εκπαίδευση και κατάρτιση», εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα, 2004, σελ. 61

²⁶ ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3879/2010 «Ανάπτυξη της Δια Βίου Μάθησης και λοιπές διατάξεις», άρθρο 2

1. Τυπική εκπαίδευση:

Λαμβάνει χώρα σε οργανωμένο και θεσμοθετημένο εκπαιδευτικό πλαίσιο (προγράμματα σπουδών, διδάσκοντες, αξιολόγηση μαθησιακών αποτελεσμάτων), οδηγεί στην απόκτηση πιστοποιητικών αναγνωρισμένων σε εθνικό επίπεδο από τις επίσημες αρχές και αποτελεί μέρος της διαβατισμένης εκπαιδευτικής κλίμακας.

Ενδεικτικά παραδείγματα:

- Φοίτηση σε σχολεία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης
- Φοίτηση σε ιδρύματα της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (συμπεριλαμβανομένου του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου)
- Φοίτηση σε ειδικά σχολεία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης
- Φοίτηση σε Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας
- Φοίτηση σε Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑΛ)

2. Μη τυπική εκπαίδευση:

Λαμβάνει χώρα σε οργανωμένο εκπαιδευτικό πλαίσιο (προγράμματα σπουδών, διδάσκοντες, αξιολόγηση μαθησιακών αποτελεσμάτων), και μπορεί να οδηγήσει (αλλά όχι αναγκαστικά) στην απόκτηση πιστοποιητικών αναγνωρισμένων σε εθνικό επίπεδο.

Ενδεικτικά παραδείγματα:

- Παρακολούθηση μαθημάτων σε σχολές χορού, ωδεία, πολιτιστικά κέντρα κλπ.
- Παρακολούθηση μαθημάτων σε φροντιστήρια πάσης φύσεως (σχολικών μαθημάτων, ξένων γλωσσών, χειρισμού Η/Υ κλπ.)
- Παρακολούθηση προγραμμάτων κατάρτισης σε Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ)
- Φοίτηση σε Εργαστήρια Ελευθέρων Σπουδών

- Παρακολούθηση μαθημάτων σε κέντρα ή σχολές λαϊκής επιμόρφωσης, Σχολές Γονέων
- Παρακολούθηση προγραμμάτων ενδοεπιχειρησιακής κατάρτισης

3. Άτυπη μάθηση:

Δε λαμβάνει χώρα σε οργανωμένο εκπαιδευτικό πλαίσιο αλλά είναι ενταγμένη στο πλαίσιο επαγγελματικών δραστηριοτήτων, του ελεύθερου χρόνου, κοινωνικών, αθλητικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Προς το παρόν δεν αναγνωρίζεται και δεν πιστοποιείται.

Ενδεικτικά παραδείγματα:

- Οδηγίες από προϊστάμενο/αρχαιότερους συναδέλφους για το χειρισμό μιας μηχανής στο χώρο εργασίας
- Οδηγίες από μέλος της οικογένειας για την προετοιμασία μιας εργασίας για το σχολείο
- Μάθηση στο σπίτι με τη βοήθεια του Διαδικτύου ή χρησιμοποιώντας ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα
- Μάθηση στα πλαίσια της συμμετοχής σε μια περιβαλλοντική, πολιτική ή κοινωνική οργάνωση
- Μάθηση ως αποτέλεσμα επίσκεψης σε ένα μουσείο, εκθεσιακό χώρο κλπ
- Απόκτηση νέων γνώσεων από τη μελέτη επιστημονικών ή επαγγελματικών περιοδικών και βιβλίων

Η μελέτη των ευρωπαϊκών επίσημων κειμένων δείχνει ότι ο στρατηγικός προσανατολισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι προς την οικονομική αντίληψη για τη γνώση. Οι ανάγκες της οικονομίας και πιο συγκεκριμένα της αγοράς καθορίζουν τον προσανατολισμό της Δια Βίου Εκπαίδευσης και Μάθησης. Η απασχολησιμότητα και η προσαρμοστικότητα

των εργαζομένων και η ικανότητα για επαγγελματική κινητικότητα αποτελούν πρωταρχικό σκοπό της εκπαιδευτικής πολιτικής σε όλα τα επίπεδα²⁷.

Σύμφωνα με τους Aspin και Charman η Δια Βίου Μάθηση έχει έναν τριαδικό ρόλο: η οικονομική πρόοδος και ανάπτυξη, η προσωπική ανάπτυξη και ολοκλήρωση και τέλος η κοινωνική ένταξη και η δημοκρατική κατανόηση και δράση. Σύμφωνα με τα παραπάνω η Δια Βίου Μάθηση μπορεί να εκπληρώσει ταυτόχρονα διάφορες λειτουργίες του κράτους, της αγοράς και της κοινωνίας των πολιτών. Μπορεί να λειτουργήσει έτσι ώστε να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ της οικονομικής και της κοινωνικής πολιτικής, παρέχοντας χώρο για έναν πιο προοδευτικά προσανατολισμένο εκπαιδευτικό ρόλο²⁸.

---

²⁷ Βεργίδης Δ – Πρόκου Ε., «Σχεδιασμός, Διοίκηση, Αξιολόγηση Προγραμμάτων Εκπαίδευσης Ενηλίκων, τόμος Α», Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα, 2005, σελ. 38

²⁸ Aspin D & Charman J., «Lifelong Learning: Concepts and Conceptions», International Journal of Lifelong Education, 2000, τομ. 19, τεύχος 1, σελ 2 -19

Κεφάλαιο 2^ο

Το Θεσμικό πλαίσιο της Εκπαιδευτικής Πολιτικής της Ε.Ε.

Η εκπαίδευση στην Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν και εξακολουθεί να είναι πυλώνας του εθνικού κράτους, πάντα άμεσα συνδεδεμένη με την εθνική κουλτούρα. Παρά λοιπόν τις αλλαγές που έχουν συντελεστεί παραμένει ένα θέμα ταμπού, καθώς κάθε πολιτική παρέμβαση στον τομέα αυτό, ιδίως όταν προέρχεται από ένα υπερεθνικό μόρφωμα, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, ενεργοποιεί τα εθνικά αντανακλαστικά κάθε λαού.

Η αρχική σχέση της Κοινότητας, σε ότι αφορά θέματα εκπαίδευσης, χαρακτηρίζεται από μία σχετική ασάφεια. Το πρόβλημα που αντιμετώπισε αρχικά η ΕΟΚ ήταν η νομιμοποίηση των αποφάσεων της, όσων δηλαδή αρμοδιοτήτων και τομέων δεν αναφέρονταν ρητά στη Συνθήκη της Ρώμης. Ακολουθήθηκαν μικρά και αργά βήματα προς την προώθηση των πολιτικών της, βασιζόμενη στην αναφορά του βασικού στόχου που ήταν η δημιουργία μιας κοινής αγοράς. Παράλληλα ένα εργαλείο που έπαιξε σημαντικό ρόλο ήταν το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) που μπορούσε να θεμελιώνει νομιμοποιητικές βάσεις για την ανάπτυξη μιας πολιτικής.

Άξιο αναφοράς είναι ότι η Συνθήκη της Ρώμης (άρθρο 128) προέβλεπε ανάληψη δράσης μόνο στο πεδίο της επαγγελματικής κατάρτισης και όχι σε αυτό της εκπαίδευσης, *«το Συμβούλιο, δρώντας κατόπιν προτάσεως της Επιτροπής και μετά από γνωμοδότηση της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής θα καθορίζει τις γενικές αρχές για την εφαρμογή μιας κοινής πολιτικής επαγγελματικής κατάρτισης ικανής να συνεισφέρει στην αρμονική ανάπτυξη τόσο των εθνικών οικονομιών όσο και της κοινής αγοράς»*.

Σε αυτό το σημείο να διαχωρίσουμε τις έννοιες εκπαίδευση και κατάρτιση. Η πρώτη αναφέρεται στα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα ενώ αντιθέτως η δεύτερη μπορεί να μη αναφέρεται και καθόλου σε αυτά. Η Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση περιλαμβάνει το σύνολο των δραστηριοτήτων επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης που υλοποιούνται εκτός του θεσμοθετημένου συστήματος επάλληλων

τυποποιημένων βαθμίδων της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης. Αποβλέπει στη συντήρηση, ανανέωση, αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό των επαγγελματικών γνώσεων και δεξιοτήτων των ανέργων που χρειάζονται εξειδίκευση, ώστε να αναζητήσουν εργασία, και των εργαζομένων που επιθυμούν την επαγγελματική εξέλιξη²⁹. Σταδιακά αναπτύσσεται η έννοια της Δια Βίου Μάθησης η οποία αλλάζει πλήρως τη λογική του παραδοσιακού εκπαιδευτικού συστήματος μέσω πολλαπλών διαδικασιών που βρίσκονται εκτός του εθνικού συστήματος εκπαίδευσης.³⁰

Το βασικό πρόβλημα που αντιμετώπιζε η ΕΟΚ ήταν ο χειρισμός ζητημάτων εκπαίδευσης όταν αυτά δεν ανήκαν στις αρμοδιότητες της. Βασικός σκοπός της ήταν η δημιουργία μια κοινής αγοράς μέσω της ελεύθερης διακίνησης εμπορευμάτων, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων. Η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, ήταν ένα γεγονός που οδηγούσε σε δύο προβλήματα, ένα οι εκπαιδευτικές ανάγκες των ίδιων των εργαζομένων και δεύτερον το δικαίωμα εκπαίδευσης των παιδιών τους. Ο δρόμος που διάλεξε η ΕΟΚ για την επίλυση αυτών των προβλημάτων ήταν μακρύς και σταθερός. Παρόλα αυτά το κύριο μέλημα της ήταν η νομιμοποίηση των αποφάσεων της. Η ΕΟΚ νομιμοποιούνταν να ασχοληθεί με ζητήματα που δεν εντάσσονταν στην στη Συνθήκη της Ρώμης μόνο εάν ήταν αναγκαίο για την προώθηση του βασικού της σκοπού. Σημαντικό ρόλο άρχισε να παίζει σε αυτό το σημείο το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ). Εξαρχής να σημειώσουμε ότι το Δικαστήριο δεν λαμβάνει πολιτικές αποφάσεις, αλλά με τις αποφάσεις του μπορεί να θεμελιώσει τις νομιμοποιητικές βάσεις για την ανάπτυξη μιας πολιτικής και αυτός ακριβώς υπήρξε ο ρόλος του ΔΕΚ.

Η πρώτη υπόθεση που εκδικάστηκε από το ΔΕΚ και αφορούσε θέματα εκπαιδευτικού χαρακτήρα ήταν αυτή της Casagrande. Σε αυτή την υπόθεση οι βαυαρικές αρχές του Μονάχου αρνούσαν να χορηγήσουν σε γιο Ιταλού μετανάστη το οικονομικό βοήθημα που λάμβαναν αντίστοιχα οι σπουδαστές

---

²⁹ <http://www.ekep.gr/Education/sunexizomeni.asp> στις 21.02.2011

³⁰ Σταμέλος Γ., Βασιλόπουλος Α., «Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική. Συγκρότηση, Θεματολογία, Μεθοδολογία υλοποίησης, Επιδράσεις στην ελληνική εκπαίδευση και κατάρτιση», εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα, 2004, σελ 48-49

με γερμανική υπηκοότητα. Το ΔΕΚ έκρινε ότι τα τέκνα υπηκόων κράτους μέλους που εργάζονται ή εργάστηκαν σε άλλο κράτος μέλος έχουν δικαίωμα πρόσβασης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, τάχθηκε υπέρ της διασταλτικής ερμηνείας του άρθρου 49 ΕΟΚ³¹, τονίζοντας ότι, το γεγονός ότι η πολιτική της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης δεν αποτελεί, αυτή καθαυτή, κοινοτική αρμοδιότητα, δεν σημαίνει ότι η άσκηση των αρμοδιοτήτων που έχουν μεταβιβαστεί στην Κοινότητα θα περιοριζόταν καθ' οιονδήποτε τρόπο σε περίπτωση που η άσκηση αυτή θα μπορούσε να επηρεάσει τα μέτρα που λαμβάνονται για την εφαρμογή μιας πολιτικής όπως η εκπαιδευτική πολιτική³².

Η πιο πολυσυζητημένη εκπαιδευτική διαμάχη μέχρι τη Συνθήκη του Μάαστριχτ ήταν η υπόθεση Gravier. Αφορμή της σύγκρουσης ήταν η άρνηση μιας Γαλλίδας υπηκόου, που σπούδαζε στη Βασιλική Ακαδημία Καλών Τεχνών της Λιέγης, να καταβάλει δίδακτρα στο βελγικό κράτος, τη στιγμή που οι άλλοι συμφοιτητές της, βέλγοι στην υπηκοότητα, ήταν απαλλαγμένοι από αυτή την υποχρέωση. Το ΔΕΚ δικαίωσε τη Γαλλίδα σπουδάστρια με το αιτιολογικό ότι η επιβολή διδάκτρων συνιστούσε διάκριση βάση ιθαγένειας, γεγονός αντίθετο με το άρθρο 7 της Συνθήκης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Στη συνέχεια, έκρινε ότι οι σπουδές της τέχνης των εικονογραφημένων κειμένων (που πραγματοποιούσε η Γαλλίδα φοιτήτρια στο Βέλγιο), εμπίπτουν στην έννοια της επαγγελματικής εκπαίδευσης, την οποία όρισε ως «κάθε μορφή εκπαίδευσης που προετοιμάζει για την απόκτηση τυπικού προσόντος για συγκεκριμένο επάγγελμα ή απασχόληση ή που παρέχει την ιδιαίτερη ικανότητα για την άσκηση του εν λόγω επαγγέλματος ή της εν λόγω απασχόλησης ... ανεξαρτήτως της ηλικίας και του επιπέδου κατάρτισης των μαθητών ή των σπουδαστών, ακόμη και αν το πρόγραμμα διδασκαλίας

---

³¹ «Στο πλαίσιο των κατωτέρω διατάξεων, οι περιορισμοί της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών στο εσωτερικό της Κοινότητας απαγορεύονται όσον αφορά τους υπηκόους των κρατών μελών που είναι εγκατεστημένοι σε κράτος της Κοινότητας άλλο από εκείνο του αποδέκτη της παροχής. Το Συμβούλιο, προτάσει της Επιτροπής, δύναται με ειδική πλειοψηφία να επεκτείνει το ευεργέτημα των διατάξεων του παρόντος κεφαλαίου και σε υπηκόους τρίτου κράτους που παρέχουν υπηρεσίες και είναι εγκατεστημένοι στο εσωτερικό της Κοινότητας.»

³² Υπόθεση 9/1974, απόφαση της 3/7/1974, τομ., 1974, σελ.773

περιλαμβάνει τμήμα γενικής εκπαίδευσης»³³. Με αυτόν τον ορισμό τονιζόταν η επαγγελματική διάσταση των πανεπιστημιακών σπουδών³⁴.

Το ΔΕΚ είχε την ευκαιρία να επεξεργαστεί τον ορισμό της επαγγελματικής εκπαίδευσης, στο πλαίσιο της υπόθεσης Blairot. Το ερώτημα εδώ ήταν εάν οι πανεπιστημιακές σπουδές μπορούν, από τη φύση τους, να υπαχθούν στην επαγγελματική εκπαίδευση κατά την έννοια του κοινοτικού δικαίου, και υπό ποιες προϋποθέσεις προετοιμάζουν τους σπουδαστές για την απόκτηση τυπικού προσόντος που οδηγεί σε συγκεκριμένο επάγγελμα ή απασχόληση ή παρέχουν την ιδιαίτερη ικανότητα για την άσκηση επαγγέλματος ή απασχόλησης. Και στο μεν πρώτο ερώτημα, η απάντηση ήταν, ότι: ούτε από τις διατάξεις της Συνθήκης, ειδικότερα του άρθρου 128, ούτε από τους επιδιωκόμενους με τις διατάξεις αυτές σκοπούς, ειδικότερα της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, προκύπτουν ενδείξεις ικανές να περιορίσουν την έννοια της επαγγελματικής εκπαίδευσης ώστε να αποκλείεται οποιαδήποτε πανεπιστημιακή διδασκαλία. Σε όλα τα κράτη μέλη έχει γίνει δεκτό ότι ορισμένες πανεπιστημιακές σπουδές, με το να παρέχουν στους φοιτητές ορισμένες γνώσεις και ικανότητες ακαδημαϊκού επιπέδου, έχουν ακριβώς ως αντικείμενο την προετοιμασία αυτών για την άσκηση στο μέλλον συγκεκριμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων. Σ' αυτό προστίθεται το γεγονός ότι ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, τον οποίο έχουν υπογράψει τα περισσότερα κράτη μέλη, περιλαμβάνει, στο άρθρο 10, μεταξύ των διαφόρων μορφών επαγγελματικής εκπαίδευσης, και την πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Η παραπάνω σκέψη ενισχύθηκε από τη διαπίστωση ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών, αφού, σπουδές, που αποτελούν μέρος της πανεπιστημιακής διδασκαλίας σε ορισμένα κράτη μέλη, δεν έχουν τον ίδιο χαρακτήρα σε άλλα. Κατά συνέπεια, ο περιορισμός της έννοιας της επαγγελματικής εκπαίδευσης στη μη πανεπιστημιακή διδασκαλία θα είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ανισοτήτων μεταξύ των κρατών μελών κατά την εφαρμογή της Συνθήκης. Το ΔΕΚ κατέληξε ότι μόνο

---

³³ Υπόθεση Gravier, αρ. 293/1983, απόφαση 13/12/1985, τομ. 1985, σελ. 593

³⁴ Ζμας Α., «Παγκοσμιοποίηση και εκπαιδευτική πολιτική», εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα, 2007, σελ 75 - 76

ορισμένοι κύκλοι ειδικών σπουδών των πανεπιστημίων, λόγω της ιδιάζουσας φύσης τους, απευθύνονται σε πρόσωπα τα οποία μάλλον επιθυμούν να εμβαθύνουν στις γενικές τους γνώσεις παρά να ασκήσουν κάποιο επάγγελμα, άρα βρίσκονται εκτός του εννοιολογικού περιεχομένου της επαγγελματικής εκπαίδευσης και του πεδίου εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου³⁵.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου καταλαβαίνουμε ότι η προσχολική και πρωτοβάθμια εκπαίδευση ήταν οι σχολικές βαθμίδες που δεν μπορούσαν να υπαχθούν στην «επαγγελματική εκπαίδευση». Το ίδιο μπορεί να ειπωθεί και για την δευτεροβάθμια εκπαίδευση γενικού προσανατολισμού με εξαίρεση κύκλους μαθημάτων που συμπεριελάμβαναν μαθήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης. Όσον αφορά την τριτοβάθμια εκπαίδευση, αυτή εντάχθηκε, σύμφωνα με τις ερμηνευτικές προσεγγίσεις του ΔΕΚ, στην έννοια της «επαγγελματικής εκπαίδευσης» με κάποιες εξαιρέσεις³⁶.

Η περίοδος μεταξύ της Συνθήκης της Ρώμης και της Συνθήκης του Μάαστριχτ χαρακτηρίζεται από αποφάσεις που λαμβάνονται κυρίως σε διεθνικό επίπεδο, στα πλαίσια διακρατικής συνεργασίας και συνεννόησης. Το πλέγμα της Ευρωπαϊκής Εκπαιδευτικής Πολιτικής άρχισε να παίρνει διαστάσεις διόλου ευκαταφρόνητες ενός διεθνικού χαρακτήρα, παρόλο που τα κράτη – μέλη είχαν σχεδόν τον απόλυτο έλεγχο. Ο ρόλος των μικρών κρατών μέσα στο διεθνή χώρο και η διαμόρφωση των εκπαιδευτικών συστημάτων έτσι ώστε αυτά να είναι αποτελεσματικά για την ανάπτυξη των εθνών – κρατών σε μία παγκοσμιοποιημένη οικονομία και σε μια «κοινωνία της γνώσης», αποτελούν βασικά στοιχεία προβληματισμού σήμερα για όλα τα έθνη – κράτη. Στα πλαίσια αυτά η κάθε σχέση έθνους – κράτους με τις άλλες

---

³⁵ Υπόθεση 24/1986, απόφαση 2/2/1988, τομ. 1988, σελ. 379

³⁶ Ζμας Α., «Παγκοσμιοποίηση και εκπαιδευτική πολιτική», εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα, 2007, σελ 77 - 78

χώρες αλλά και η σχέση του με τους υπερεθνικούς θεσμούς είναι παράγοντες καθοριστικοί για την διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής³⁷.

Η αναβάθμιση της Ευρωπαϊκής Εκπαιδευτικής Πολιτικής πραγματοποιήθηκε με τη συνθήκη του Μάαστριχτ με την οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση επισημοποίησε τη δυνατότητα δραστηριοποίησης της σε θέματα εκπαίδευσης. Η δημιουργία κεφαλαίου με τον τίτλο «Παιδεία, επαγγελματική εκπαίδευση και νεολαία» περιείχε τα άρθρα 126 (νυν 165 ΣΛΕΕ) και 127 (νυν 166 ΣΛΕΕ) ΣυνθΕΕ, που σχετίζονται άμεσα με την εκπαίδευση. Το άρθρο 126 (νυν 165 ΣΛΕΕ) της συνθήκης θεσμοθετεί τη δυνατότητα παρέμβασης της Επιτροπής σε θέματα υποχρεωτικής εκπαίδευσης³⁸ : *«Προκειμένου να συμβάλει στην υλοποίηση των στόχων του παρόντος άρθρου (126, νυν 165 ΣΛΕΕ), το Συμβούλιο: αποφασίζοντας με τη διαδικασία του άρθρου 189 Β και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και με την Επιτροπή των Περιφερειών, θεσπίζει δράσεις ενθάρρυνσης, χωρίς να εναρμονίζει τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών, αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία προτάσει της Επιτροπής, διατυπώνει συστάσεις.»* Στην πρώτη παράγραφο του άρθρου 126 (νυν 165 ΣΛΕΕ) αναφέρεται ο ρόλος της Ένωσης σε σχέση με την εκπαίδευση και στη δεύτερη απεικονίζεται το δυνητικό πεδίο δράσης της Ένωσης. Από την άλλη στο άρθρο 127 (νυν 166 ΣΛΕΕ) ΣυνθΕΕ η Ευρωπαϊκή Ένωση «εφαρμόζει» πολιτική επαγγελματικής εκπαίδευσης³⁹, που σημαίνει ότι ο ρόλος της είναι πιο παρεμβατικός και πιο έντονος σε σύγκριση με το άρθρο 126 ΣυνθΕΕ (νυν 165 ΣΛΕΕ). Στόχος είναι να διευκολύνει την προσαρμογή του εργατικού δυναμικού στις εκάστοτε αλλαγές της βιομηχανίας, να βελτιώνει την αρχική επαγγελματική εκπαίδευση και συνεχή κατάρτιση, να ενισχύει τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, να αναπτύσσει την ανταλλαγή πληροφοριών και να ευνοεί τη συνεργασία με τρίτες χώρες. Η ΕΕ βλέπουμε

---

³⁷ Προβατά Κ. Ανθή, «Η Ελληνική Εκπαιδευτική Πολιτική και η Ενωμένη Ευρώπη, Τόμος Α», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2005, σελ. 16

³⁸ Σταμέλος Γ., Βασιλόπουλος Α., «Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική. Συγκρότηση, Θεματολογία, Μεθοδολογία υλοποίησης, Επιδράσεις στην ελληνική εκπαίδευση και κατάρτιση», εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα, 2004, σελ 61

³⁹ Ζμας Α., «Παγκοσμιοποίηση και εκπαιδευτική πολιτική», εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα, 2007, σελ 86

ότι επεμβαίνει δυναμικότερα σε θέματα επαγγελματικής κατάρτισης χωρίς όμως να παρεμβαίνει στις πολιτικές των κρατών – μελών όσον αφορά την γενική εκπαίδευση όπου η παρέμβαση της κρίνεται κατά πολύ ηπιότερη.

Όπως έχει ήδη προαναφερθεί, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισαβόνα αποφάσισε καθόρισε το πλαίσιο της εκπαιδευτικής πολιτικής της ΕΕ στη δεκαετία του 2000 που θα υλοποιούνταν διαμέσου του Προγράμματος «Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010». Ο βασικός σκοπός του «Προγράμματος 2010» ήταν να καθορισθούν και να επιδιωχθούν, για τα προσεχή δέκα χρόνια, οι μελλοντικοί στόχοι των εκπαιδευτικών συστημάτων και των συστημάτων κατάρτισης, που θα αποτελούσαν το βασικό πυρήνα του εκπαιδευτικού σχεδιασμού των κρατών μελών με στόχο τη βελτίωση και την προσαρμογή της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στις απαιτήσεις της οικονομίας της γνώσης, τη βελτίωση του επιπέδου και της ποιότητας της απασχόλησης, την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και τη δυνατότητα σε όλους τους ευρωπαίους πολίτες να συμμετάσχουν στη νέα κοινωνία της γνώσης⁴⁰.

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης τον Μάρτιο του 2002 αποφασίστηκε η «συμφωνία για ένα Λεπτομερές Πρόγραμμα Εργασίας για το 2010», το οποίο θα περιλάμβανε το χρονοδιάγραμμα για τους μελλοντικούς στόχους των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης⁴¹. Οι βασικές αρχές του προγράμματος είναι *η βελτίωση της ποιότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, η διευκόλυνση της πρόσβασης όλων στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης και το «άνοιγμα» των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στον κόσμο*. Ένας επιπλέον στόχος που τέθηκε ήταν να καταστούν τα ευρωπαϊκά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης ποιοτικό σημείο αναφοράς παγκοσμίως ως το έτος 2010⁴². Τα κριτήρια αξιολόγησης (Benchmarks) για τα προγράμματα σύμφωνα με το Συμβούλιο του Μαΐου του 2003 είναι τα εξής: Πρώρη εγκατάλειψη του σχολείου -

---

⁴⁰ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας, Συμπεράσματα της Προεδρίας, παρ.1.

⁴¹ Νικολάου Σουζάνα - Μαρία, «Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εκπαίδευση και οι ενέργειες της Ελλάδας (2000 – 2008)», Gutenberg, Αθήνα, 2008, σελ 32- 33

⁴² Νικολάου Σουζάνα - Μαρία, «Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εκπαίδευση και οι ενέργειες της Ελλάδας (2000 – 2008)», Gutenberg, Αθήνα, 2008, σελ 35

μείωση του μέσου ευρωπαϊκού όρου ατόμων που εγκαταλείπει πρόωρα το σχολείο σε ποσοστό που να μη ξεπερνά το 10%. Μαθηματικά, θετικές επιστήμες, τεχνολογικές σπουδές – Αύξηση κατά 15% του συνολικού αριθμού αποφοίτων των παραπάνω σχολών και μείωση της διαφοράς εκπροσώπησης των δύο φύλων. Ολοκλήρωση ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης – το 85% των νέων ηλικίας 22 χρόνων να έχουν ολοκληρώσει την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Βασικές δεξιότητες – Να μειωθεί το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 15 χρόνων με χαμηλές επιδόσεις στην ανάγνωση και τη γραφή κατά τουλάχιστον 20%. Δια βίου μάθηση – να ανέλθει το ποσοστό του ενδυνάμει ενεργού πληθυσμού (25 – 64 χρόνων) σε τουλάχιστον 12,5%⁴³.

Κατά τη Σύνοδο του Συμβουλίου – Παιδεία, Νεολαία και Πολιτισμός το Φεβρουάριο του 2004 συμφωνήθηκε η έκθεση για την εφαρμογή του προγράμματος εργασίας για την παρακολούθηση της υλοποίησης των στόχων της Λισαβόνας. Η κοινή ενδιάμεση έκθεση του Συμβουλίου και της Επιτροπής (2004) για την πρόοδο του προγράμματος «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010 – επείγουσα ανάγκη μεταρρυθμίσεων για να επιτύχει η στρατηγική της Λισαβόνας», αποτιμά την κατάσταση διαπιστώνοντας τα ακόλουθα: 1. Πρόοδο στην Ευρωπαϊκή συνεργασία 2. Πρόοδος στα πλαίσια της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης 3. Κατάρτιση ενός κοινού πλαισίου αναφοράς για τη διασφάλιση της ποιότητας, που περιλαμβάνει ένα κοινό πυρήνα κριτηρίων και δεικτών ποιότητας 4. Η ποιότητα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης χαρακτηρίζεται από έντονες διαφορές σε όλη την Ευρώπη 5. Ο αριθμός των ατόμων που συμμετέχουν στην κινητικότητα εξακολουθεί να είναι πολύ περιορισμένος⁴⁴.

---

⁴³ Συμβούλιο της ΕΕ : Συμπεράσματα του Συμβουλίου της 5ης Μαΐου 2003 σχετικά με τα επίπεδα αναφοράς μέσω ευρωπαϊκών επιδόσεων στην εκπαίδευση και την κατάρτιση (Benchmarks), Επίσημη Εφημερίδα C 134, 07.06.2003.

⁴⁴ Νικολάου Σουζάνα - Μαρία, «Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εκπαίδευση και οι ενέργειες της Ελλάδας (2000 – 2008)», Gutenberg, Αθήνα, 2008, σελ 38- 41

Κεφάλαιο 3^ο

Η Διαδικασία της Μπολόνια

Κατά την 900ή επέτειο του πανεπιστημίου της Μπολόνιας, οι πρυτάνεις των πανεπιστημίων υπέγραψαν στις 18 Σεπτεμβρίου 1988 τη «Magna Charta Universitatum». Στο έγγραφο αυτό αναφέρεται ότι «το μέλλον της ανθρωπότητας στο τέλος της τρέχουσας χιλιετίας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την πολιτιστική, επιστημονική και τεχνική ανάπτυξη». Τα πανεπιστήμια σφυρηλατούν τη γνώση αυτή.⁴⁵

Η ραγδαία ανάπτυξη στο τομέα της εκπαίδευσης αλλά και η κινητικότητα επαγγελματιών και φοιτητών στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οδήγησε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα να ψηφίσει την Σύμβαση της Λισσαβόνας στις 11/4/1997. Σύμφωνα με την Σύμβαση όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας έχουν συστήσει ή πρέπει να συστήσουν Εθνικά Συμβούλια το έργο των οποίων είναι η αναγνώριση τίτλων σπουδών οι οποίοι απονέμονται από ιδρύματα Ανώτερης και Ανώτατης Εκπαίδευσης. Η ανάγκη σύστασης αυτών των Εθνικών Συμβουλίων υπαγορεύθηκε από το πνεύμα της ενιαίας εκπαιδευτικής πολιτικής, η οποία θα βοηθήσει τα κράτη μέλη να αναπτύξουν μηχανισμούς ελέγχου των κριτηρίων ποιότητας και διάρκειας της εκπαίδευσης για λόγους επαγγελματικών και επιστημονικών. Όσον αφορά τώρα το περιεχόμενο του ΕΧΑΕ (Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης), αυτός περιλαμβάνει:

- Προώθηση της διάδρασης μεταξύ ανώτερης εκπαίδευσης και οικονομίας
- Προώθηση της οικονομικής καταλληλότητας των προγραμμάτων της ανώτατης εκπαίδευσης
- Προώθηση της διασφάλισης της ποιότητας με τη βοήθεια κατάλληλων δεικτών
- Προώθηση της κινητικότητας των φοιτητών

---

⁴⁵ Magna Charta Universitatum, Μπολόνια, Ιταλία, 18 Σεπτεμβρίου 1988
http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11088_el.htm

- Προώθηση της δια βίου μάθησης κάνοντας την ανώτατη εκπαίδευση προσβάσιμη σε όλα τα στάδια της ζωής
- Κατάτμηση των προγραμμάτων σπουδών σε διακριτούς κύκλους σπουδών
- Τελειοποίηση του συστήματος διδακτικών μονάδων για την αναγνώριση των αποτελεσμάτων
- Ενίσχυση της μεταφοράς των διδακτικών μονάδων συγκρίσιμων δεξιοτήτων της ανώτατης εκπαίδευσης⁴⁶

Με την ευκαιρία της 800ής επετείου του πανεπιστημίου του Παρισιού οι αρμόδιοι υπουργοί για θέματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη Γερμανία, τη Γαλλία, την Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο εξέδωσαν στις 25 Μαΐου 1998 τη «Διακήρυξη της Σορβόνης». Η διακήρυξη αυτή έχει σκοπό να εναρμονίσει την αρχιτεκτονική του ευρωπαϊκού συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι υπουργοί υπενθύμισαν ότι «η Ευρώπη που οικοδομούμε δεν είναι μόνο η Ευρώπη του ευρώ, των τραπεζών και της οικονομίας· πρέπει επίσης να αποτελεί την Ευρώπη της γνώσης».

Η Διακήρυξη της Σορβόνης εστίαστηκε:

- Στην προοδευτική σύγκλιση του συνόλου πλαισίου των τίτλων σπουδών και των κύκλων σε έναν ανοικτό ευρωπαϊκό χώρο ανώτατης εκπαίδευσης.
- Σε κοινό σύστημα τίτλων σπουδών: το Μπάτσελορ (Bachelor's degree) σε προπτυχιακό επίπεδο και το Μάστερ και το διδακτορικό (Master's and doctoral degree) σε μεταπτυχιακό επίπεδο.
- Στην ενίσχυση και διευκόλυνση της κινητικότητας σπουδαστών και διδασκόντων (οι σπουδαστές θα πρέπει να φοιτούν τουλάχιστον ένα εξάμηνο σπουδών στο εξωτερικό). Άρση των εμποδίων για

---

⁴⁶ Σύμβαση της Λισαβόνας για την αναγνώριση των προσόντων όσον αφορά την ανώτατη εκπαίδευση στην ευρωπαϊκή περιοχή, 11 Απριλίου 1997

την κινητικότητα και προώθηση της αναγνωρισιμότητας των τίτλων σπουδών και των ακαδημαϊκών προσόντων.⁴⁷

Ένα χρόνο αργότερα η διακήρυξη της Μπολόνιας (Declaration of Bologna) της 19ης Ιουνίου 1999 υπογράφεται από 30 ευρωπαϊκές χώρες, εκ των οποίων τα 15 τότε κράτη μέλη της ΕΕ (Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία, Δανία, Ελλάδα, Ισπανία, Φινλανδία, Γαλλία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Πορτογαλία, Σουηδία, Ηνωμένο Βασίλειο) καθώς και τα δέκα κράτη που εντάχθηκαν στην ΕΕ την 1η Μαΐου 2004 (Τσεχική Δημοκρατία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λιθουανία, Λεττονία, Μάλτα, Πολωνία, Σλοβενία, Σλοβακία). Τη διακήρυξη έχουν επίσης υπογράψει η Ισλανδία, η Νορβηγία και η Ελβετική Συνομοσπονδία. Επίσης η Βουλγαρία και η Ρουμανία, που εντάχθηκαν στην ΕΕ την 1η Ιανουαρίου 2007, έχουν υπογράψει τη διακήρυξη. Το Καζακστάν προσχώρησε στη διαδικασία της Μπολόνιας το Μάρτιο του 2010.

Σήμερα σαράντα επτά χώρες συμμετέχουν στη διαδικασία της Μπολόνιας, καθώς έχουν εκπληρώσει τις προϋποθέσεις και διαδικασίες προσχώρησής τους. Οι χώρες που αποτελούν μέρη της ευρωπαϊκής πολιτιστικής σύμβασης, η οποία υπογράφηκε στις 19 Δεκεμβρίου 1954 υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης, είναι επιλέξιμες για να γίνουν μέλη του ΕΧΤΕ (Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης), εφόσον διακηρύξουν την πρόθεσή τους να εφαρμόσουν το στόχο της διαδικασίας της Μπολόνιας στο σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσής τους. Οι αιτήσεις προσχώρησής τους πρέπει να περιλαμβάνουν πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θα εφαρμόσουν τις εν λόγω αρχές και στόχους.

Η διακήρυξη της Μπολόνιας σήμανε την έναρξη της ομώνυμης διαδικασίας. Βασίζεται σε έξι δράσεις:

- ένα σύστημα ακαδημαϊκών τίτλων οι οποίοι εύκολα αναγνωρίζονται και συγκρίνονται. Περιλαμβάνει την εφαρμογή ενός κοινού συμπληρώματος διπλώματος με σκοπό τη βελτίωση της διαφάνειας·

---

⁴⁷ Διακήρυξη της Σορβόνης, 25 Μαΐου 1998

- ένα σύστημα που θεμελιώνεται βασικά σε δύο κύκλους: τον πρώτο κύκλο σπουδών που εστιάζεται στην αγορά εργασίας με διάρκεια τουλάχιστον 3 ετών και το δεύτερο κύκλο σπουδών (Master), στον οποίο αποκτούν πρόσβαση μόνον οι απόφοιτοι του πρώτου κύκλου.
- ένα σύστημα σώρευσης και μεταφοράς μονάδων, το οποίο χρησιμοποιείται στο πλαίσιο των ανταλλαγών Erasmus.
- την κινητικότητα των σπουδαστών, των διδασκόντων και των ερευνητών: την εξάλειψη όλων των φραγμών στην ελευθερία κυκλοφορίας.
- τη συνεργασία σε θέματα εξασφάλισης της ποιότητας.
- την ευρωπαϊκή διάσταση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση: την αύξηση του αριθμού των διδακτικών ενοτήτων και των μαθημάτων και των κλάδων των οποίων το περιεχόμενο, ο προσανατολισμός ή η οργάνωση χαρακτηρίζονται από μια ευρωπαϊκή διάσταση.⁴⁸

Η διακήρυξη της Μπολόνιας είναι μία εκούσια δέσμευση κάθε υπογράφουσας χώρας να μεταρρυθμίσει το εκπαιδευτικό της σύστημα. Η εν λόγω δέσμευση δεν επιβάλλεται στις εθνικές κυβερνήσεις ή τα πανεπιστήμια, είναι εθελοντική. Όσον αφορά τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), το άρθρο 165 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφέρει ότι η Ένωση «συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και, αν αυτό απαιτείται, υποστηρίζοντας και συμπληρώνοντας τη δράση τους».⁴⁹

Ωστόσο, τα κράτη μέλη παραμένουν εξ ολοκλήρου αρμόδια για το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση του εκπαιδευτικού τους συστήματος, καθώς και για την πολιτιστική και γλωσσική τους πολυμορφία. Η δράση της Ένωσης έχει ως στόχο:

---

⁴⁸ Διακήρυξη της Μπολόνιας, 19 Ιουνίου 1999

⁴⁹ «ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 30.03.2010

- να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας, ιδίως μέσω της διδασκαλίας και της διάδοσης των γλωσσών των κρατών μελών·
- να ευνοεί την κινητικότητα φοιτητών και διδασκόντων, μεταξύ άλλων και ενθαρρύνοντας την ακαδημαϊκή αναγνώριση διπλωμάτων και περιόδων σπουδών·
- να προωθεί τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων·
- να αναπτύσσει την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για τα κοινά προβλήματα των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών μελών.⁵⁰

Πεπεισμένοι οι υπουργοί ότι η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης απαιτεί σταθερή υποστήριξη, παρακολούθηση και προσαρμογή στις συνεχώς εξελισσόμενες ανάγκες, αποφάσισαν να συναντηθούν σε δυο χρόνια στην Πράγα για να πιστοποιήσουν την πρόοδο που θα είχε επιτευχθεί και τα βήματα που θα έπρεπε να παρθούν στη συνέχεια.⁵¹

Για να καταλάβουμε καλύτερα την διαδικασία θα πρέπει πρώτα να εξετάσουμε το λόγο ύπαρξης της. Στο εσωτερικό της Ευρώπης είναι ολοένα και πιο κατανοητό ότι υπάρχει μεγάλη ανομοιογένεια που εμποδίζει τη συνεργασία στον τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης εξαιτίας κυρίως του τρόπου ανάπτυξης των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών – μελών. Αυτό έχει ως συνέπεια η δημιουργία ενός ενιαίου χώρου εκπαίδευσης να συνεπάγεται και τη δημιουργία βασικών κανόνων οι οποίοι θα βασίζονται σε κοινές αντιλήψεις. Πρόκειται για ένα ζητούμενο που απαιτεί μεγάλη προσπάθεια διότι αφορά τα εθνικά συστήματα εκπαίδευσης που ακόμα και σήμερα αποτελούν ένα ταμπού για τα κράτη – μέλη.

Δύο θέματα που προκύπτουν από τη Διακήρυξη της Μπολόνια είναι από τη μία το πανεπιστήμιο και η αυτονομία του και από την άλλη ο αριθμός

---

⁵⁰ http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11088_el.htm

⁵¹ <http://www.bologna-bergen2005.no/> στις 25.02.2011

συμμετεχόντων σε αυτή. Όσον αφορά το πρώτο, στο κείμενο της Μπολόνια, στο οποίο συμμετείχαν και εκπρόσωποι πανεπιστημίων, αναφέρεται ότι τα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης στην Ευρώπη ανταποκρίθηκαν στην πρόκληση και έχουν παίξει σημαντικό ρόλο στην δημιουργία του ΕΧΑΕ, ακολουθώντας της αρχές που διατυπώθηκαν το 1988 στη Magna Carta Universitatum. Το σημείο αυτό είναι καθοριστικό καθώς η αυτονομία των πανεπιστημίων εγγυάται την ικανότητα των συστημάτων ανώτατης εκπαίδευσης και έρευνας να προσαρμόζονται στις συνεχείς εξελίξεις και τις προσμονές της κοινωνίας. Το πανεπιστήμιο λοιπόν από την πλευρά του επιβεβαιώνει την ανεξάρτητη παρουσία του η ύπαρξη της οποίας δεν μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση.

Όσον αφορά το δεύτερο θέμα για τον αριθμό των συμμετεχόντων στη Διακήρυξη της Μπολόνια προκύπτει ένα πρόβλημα. Είναι μια ενωσιακή πολιτική ή απλώς μια ευρωπαϊκή πολιτική; Και στη δεύτερη περίπτωση ποια ακριβώς είναι τα ευρωπαϊκά όρια; Αυτή τη στιγμή 47 χώρες συμμετέχουν στην Διακήρυξη της Μπολόνια και όπως είναι κατανοητό δεν είναι όλες κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συνέπεια αυτού, πλέον δεν είναι μια υπόθεση αποκλειστικά της ΕΕ ακόμα και αν αυτή παίζει πρωτεύοντα ρόλο. Χώρες όπως το Καζακστάν έχουν υπογράψει την Διακήρυξη, πράγμα που οδηγεί στην εξίσωση των πτυχίων αυτής της χώρας με άλλα αναγνωρισμένα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια ίσως διεθνούς κύρους;⁵²

Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι οι ιδέες που εμφανίζονται στις δύο Διακηρύξεις (Σορβόνης και Μπολόνια) δεν είναι καινούργιες. Πέραν αυτού η Διακήρυξη της Σορβόνης είναι προϊόν της συνάντησης τεσσάρων χωρών (Γαλλία, Ιταλία, Γερμανία, Μ. Βρετανία) η οποία χαρακτηρίστηκε ως κίνηση ηγεμονικού χαρακτήρα που αποσκοπούσε στη δημιουργία ενός

---

⁵² Σταμέλος Γ., Βασιλόπουλος Α., «Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική. Συγκρότηση, Θεματολογία, Μεθοδολογία υλοποίησης, Επιδράσεις στην ελληνική εκπαίδευση και κατάρτιση», εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα, 2004, σελ 76-81

Διευθυντηρίου που θα καθόριζε τις εξελίξεις στο χώρο της Ευρωπαϊκής ανώτατης εκπαίδευσης.⁵³

Η Διακήρυξη της Σορβόνης φαίνεται να έχει ως μοναδικό στόχο τον οικονομικό κόσμο. Από την άλλη η Διακήρυξη της Μπολόνια ασχολείται με έννοιες όπως η δημοκρατία, η ειρήνη, η κοινωνική και προσωπική πρόοδος (παρ. 2 &3) έχοντας όμως πάλι σαν κυρίαρχο στοιχείο την οικονομία. Όταν το πανεπιστήμιο εκλαμβάνεται ως όργανο ικανοποίησης των αναγκών της αγοράς όμως κινδυνεύει να χάσει την ελευθερία του στους τομείς έρευνα και διδασκαλία.

Ένα άλλο σημείο που προκαλεί σκέψεις είναι η προτεινόμενη δομή του εκπαιδευτικού συστήματος. Η δομή αυτή δεν λαμβάνει υπόψη της την Ιατρική σχολή και προκαλεί σύγχυση στις σχολές του Πολυτεχνείου. Έτσι για παράδειγμα στην αγορά εργασίας της Ευρώπης θα υπάρχουν μηχανικοί των τριών και των πέντε ετών σπουδών που θα διεκδικούν τα ίδια επαγγελματικά δικαιώματα. Σύγχυση που ήδη υπάρχει στην Ελλάδα με τη σύγκρουση ΑΕΙ και ΤΕΙ.

Το πολύ σφιχτό χρονοδιάγραμμα με τις ανά διετία συναντήσεις φαίνεται να δίνει μία δυναμική στην Διακήρυξη αλλά ενέχει και ο κίνδυνος η εναρμόνιση να καταλήξει σε ομοιομορφία. Η πλειονότητα των χωρών που έχουν προβεί σε αλλαγές του εκπαιδευτικού τους συστήματος ακολουθούν το μοντέλο «3 – 5 – 8». Η Ελλάδα προς το παρόν δεν ακολουθεί το παραπάνω σχήμα. Αυτό σχετίζεται κυρίως με τον ανταγωνισμό ΑΕΙ και ΤΕΙ. Η παγίωση του παραπάνω σχήματος θα δημιουργούσε πολλά προβλήματα αφού θα υποβάθμιζε τα πτυχία των πανεπιστημίων εφόσον οι τετραετής σπουδές θα εξισώνονταν με τις τριετής των υπόλοιπων ευρωπαϊκών χωρών αλλά και των ελληνικών ΤΕΙ.

---

⁵³ Κλαδής Δ., «Η Διακήρυξη της Μπολόνια και η πορεία από την Μπολόνια στην Πράγα» Κλαδής, Αθήνα, Δεκέμβριος 2000, σελ 8

Ανακοινωθέν της Πράγας (19^{ης} Μαΐου 2001)

Δυο χρόνια μετά την Διακήρυξη της Μπολόνια, οι αρμόδιοι για την ανώτατη εκπαίδευση υπουργοί 33 Ευρωπαϊκών χωρών, που είχαν προσυπογράψει τη Διακήρυξη, συναντήθηκαν στην Πράγα στις 19 Μαΐου 2001 για την παρακολούθηση της διαδικασίας Μπολόνια και για να θέσουν τις κατευθύνσεις και προτεραιότητες στα επόμενα χρόνια.

Στην «**Ανακοίνωση της Πράγας**»⁵⁴ οι υπουργοί

- επιβεβαίωσαν τη δέσμευσή τους στους στόχους της Διακήρυξης της Μπολόνια
- αποτίμησαν την ενεργό συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης Πανεπιστημίων (European University Association : EUA) και της Εθνικών Ενώσεων Φοιτητών (National Unions of Students in Europe : ESIB)
- σημείωσαν την εποικοδομητική βοήθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Κομισιόν)
- σχολίασαν την παραπέρα πρόοδο σε σχέση με τους διάφορους στόχους της Διακήρυξης της Μπολόνια
- τόνισαν ως σημαντικά στοιχεία του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης:
  - τη Δια Βίου Μάθηση (lifelong learning)
  - τη συμμετοχή των φοιτητών
  - την ενίσχυση της ελκυστικότητας και της ανταγωνιστικότητας του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης σ' όλο τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένης και της διασυνοριακής εκπαίδευσης (transnational education)

Οι υπουργοί αποφάσισαν η επόμενη συνάντηση παρακολούθησης της Διαδικασίας Μπολόνια να γίνει το 2003 στο Βερολίνο για να εξετάσουν την πρόοδό της και να θέσουν τις κατευθύνσεις και προτεραιότητες για τις

---

⁵⁴ Ανακοίνωση της Πράγας, 19 Μαΐου 2001

επόμενες φάσεις της διαδικασίας προς τον «Ευρωπαϊκό Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης».

Ανακοινωθέν του Βερολίνου (19ης Σεπτεμβρίου 2003)

Στη συνάντησή τους στο Βερολίνο τον Σεπτέμβριο 2003 οι υπουργοί, όρισαν τρεις ενδιάμεσες προτεραιότητες για τα επόμενα δύο χρόνια: τη διασφάλιση ποιότητας, το σύστημα δύο κύκλων σπουδών και την αναγνώριση τίτλων σπουδών και περιόδων σπουδών. Στην Ανακοίνωση του Βερολίνου, ορίστηκαν εξειδικευμένοι στόχοι για κάθε μία από αυτές τις δράσεις.

Διασφάλιση Ποιότητας (Quality Assurance)

Οι υπουργοί συμφώνησαν ότι τα εθνικά συστήματα διασφάλισης ποιότητας, μέχρι το 2005, θα πρέπει να περιλαμβάνουν:

- Καθορισμό αρμοδιοτήτων των ιδρυμάτων και των φορέων που θα εμπλακούν.
- Αξιολόγηση (evaluation) των προγραμμάτων ή ιδρυμάτων, συμπεριλαμβανομένης της εσωτερικής αξιολόγησης, της εξωτερικής κρίσης (review), της συμμετοχής των σπουδαστών και της δημοσίευσης των αποτελεσμάτων.
- Σύστημα πιστωτικών μονάδων (accreditation) πιστοποίησης (certification) ή συμβατές μ' αυτά διαδικασίες.
- Διεθνή συμμετοχή και συνεργασία – Διαδικτύωση.

Το σύστημα των δύο κύκλων σπουδών

Οι Υπουργοί δεσμεύτηκαν μέχρι το 2005 να αρχίσει η υλοποίηση του συστήματος και υπογράμμισαν την πρόοδο που έχει επιτευχθεί. Θεωρούν σημαντική την κατανόηση και αποδοχή των νέων προσόντων (qualifications) μέσω της ενίσχυσης του διαλόγου στο εσωτερικό των ιδρυμάτων και μεταξύ ιδρυμάτων και εργοδοτών.

Οι Υπουργοί ενθαρρύνουν τα κράτη μέλη να αναπτύξουν πλαίσιο συγκρίσιμων και συμβατών προσόντων για τα συστήματα ανώτατης εκπαίδευσης. Αναζητούν τη δυνατότητα περιγραφής τους με όρους φόρτου εργασίας, επίπεδο, αποτελέσματα μάθησης, δεξιότητες (competences) και προφίλ.

Πρώθηση της κινητικότητας

Τα θεμέλια της δημιουργίας του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης είναι η κινητικότητα των σπουδαστών, των ακαδημαϊκών και των διοικητικών, σε όλα τα πεδία: πολιτιστικό, πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό. Διαπιστώνουν ότι οι σχετικοί δείκτες κινητικότητας αυξάνονται.

Επιβεβαιώνουν την πρόθεσή τους να κάνουν κάθε δυνατή προσπάθεια άρσης των εμποδίων στην κινητικότητα μέσα στον Ευρωπαϊκό Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης και ειδικότερα να λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα μεταφοράς εθνικών (σπουδαστικών) δανείων και υποτροφιών.

Δημιουργία Συστήματος Πιστωτικών Μονάδων (Credits)

Οι Υπουργοί τόνισαν πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος του «Ευρωπαϊκού Συστήματος Μεταφοράς Πιστωτικών Μονάδων» («European Credit Transfer System»: ECTS) στη διευκόλυνση της κινητικότητας των σπουδαστών και την ανάπτυξη διεθνούς προγράμματος σπουδών (curriculum).

Σημείωσαν επίσης την επέκτασή του ως βάση για τα εθνικά συστήματα πιστωτικών μονάδων και ενθαρρύνουν την περαιτέρω πρόοδο με στόχο τη χρήση του συστήματος αυτού όχι μόνο για τη μεταφορά αλλά και για τη συλλογή (accumulation) πιστωτικών μονάδων.

Αναγνώριση τίτλων σπουδών: προσαρμογή συστήματος εύκολα αναγνώσιμων και συμβατών τίτλων σπουδών

Οι Υπουργοί υπογράμμισαν τη σημασία της Συνθήκης Αναγνώρισης της Λισαβόνας (Lisbon Recognition Convention), η οποία θα πρέπει να επικυρωθεί από όλες τις χώρες που συμμετέχουν στη Μπολόνια, και καλούν τα δίκτυα ENIC (European Network of Information Centres) και NARIC (National Academic Recognition Information Centres) μαζί με τους αρμόδιους Εθνικούς Φορείς να επεκτείνουν περαιτέρω την υλοποίηση της Συνθήκης.

Στόχος είναι κάθε σπουδαστής που αποφοιτά από το 2005 και μετά να παίρνει αυτόματα και δωρεάν το Συμπλήρωμα Διπλώματος (Diploma Supplement). Θα εκδίδεται σε μία από τις ευρέως ομιλούμενες Ευρωπαϊκές γλώσσες.

Ανώτατη Εκπαίδευση Ιδρύματα και Σπουδαστές

Οι Υπουργοί καλωσορίζουν τις δεσμεύσεις των ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης και των σπουδαστών στη Διαδικασία Μπολόνια και αναγνωρίζουν ότι, προοπτικά, με την ενεργό συμμετοχή όλων των εταίρων της Διαδικασίας θα εξασφαλιστεί η μακροπρόθεσμη επιτυχία της.

Προβολή της Ευρωπαϊκής Διάστασης της ανώτατης εκπαίδευσης

Οι Υπουργοί σημειώνουν ότι, μετά την πρόσκληση της Πράγας, αναπτύχθηκαν επιπλέον ενότητες (modules), μαθήματα (courses) και προγράμματα σπουδών (curricula) με Ευρωπαϊκό περιεχόμενο, κατεύθυνση ή οργάνωση. Σημειώνουν τις πρωτοβουλίες ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης διαφόρων χωρών να αντλήσουν ακαδημαϊκούς πόρους και πολιτιστικές παραδόσεις ώστε να αναπτύξουν ολοκληρωμένα προγράμματα και κοινά πτυχία στον πρώτο, δεύτερο και τρίτο κύκλο.

Προβολή της ελκυστικότητας του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης

Οι Υπουργοί συμφώνησαν ότι πρέπει να ενισχυθούν η ελκυστικότητα και η ανοικτότητα της Ευρωπαϊκής Ανώτατης Εκπαίδευσης. Επιβεβαίωσαν

την απόφασή τους να αναπτύξουν περαιτέρω προγράμματα σπουδών με υποτροφίες για σπουδαστές από τρίτες χώρες.

Ενθαρρύνουν τη συνεργασία με χώρες απ' όλο τον κόσμο με σεμινάρια και συνέδρια για τη Μπολόνια σε εκπροσώπους αυτών των χωρών.

Δια Βίου Μάθηση (LifeLong Learning)

Οι Υπουργοί υπογράμμισαν τη σημαντική συμβολή της ανώτατης εκπαίδευσης στο να γίνει πραγματικότητα η Δια Βίου Μάθηση. Παίρνουν μέτρα για να ευθυγραμμιστούν οι πολιτικές τους ώστε να υλοποιηθεί αυτός ο στόχος και ζητούν από τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και όλους τους εμπλεκόμενους να ενισχύσουν τις ευκαιρίες για τη δια βίου μάθηση.

Οι Υπουργοί επίσης καλούν όσους εργάζονται στα πλαίσια πιστοποίησης προσόντων για τον Ευρωπαϊκό Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης να λάβουν υπόψη τους την ευρεία επιλογή ευέλικτων διαδρομών μάθησης, ευκαιριών και τεχνικών και να κάνουν κατάλληλη χρήση του συστήματος πιστωτικών μονάδων (ECTS).

Ο τρίτος κύκλος

Οι Υπουργοί έχοντας συνείδηση της ανάγκης προώθησης στενότερων δεσμών μεταξύ EXAE (EHEA) και EXE (ERA) στην Ευρώπη της Γνώσης, και της σημασίας της έρευνας ως αναπόσπαστης ενότητας της ανώτατης εκπαίδευσης σ' όλη την Ευρώπη, θεώρησαν απαραίτητο να πάνε πέρα από τη σημερινή εστίαση στους δύο κύριους κύκλους της ανώτατης εκπαίδευσης και να συμπεριλάβουν το διδακτορικό επίπεδο ως το τρίτο επίπεδο της Διαδικασίας Μπολόνια και να προωθήσουν στενότερους δεσμούς μεταξύ του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης (EXAE, European Higher Education Area: EHEA) και του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας (EXE, European Research Area: ERA). Αυτό προσέθεσε μια δέκατη δράση στη Διαδικασία Μπολόνια:

Διδακτορικές Σπουδές και συνέργια μεταξύ ΕΗΕΑ και ΕΡΑ.

Τόνισαν τη σημασία της έρευνας και της εκπαίδευσης στην έρευνα καθώς και την προώθηση της διεπιστημονικότητας με τη διατήρηση και βελτίωση της ποιότητας της ανώτατης εκπαίδευσης και την προαγωγή της ανταγωνιστικότητας της Ευρωπαϊκής ανώτατης εκπαίδευσης πιο γενικά. Οι Υπουργοί ζήτησαν μεγαλύτερη κινητικότητα στο διδακτορικό και μεταδιδακτορικό επίπεδο και ενθάρρυναν τα ιδρύματα να αυξήσουν τη συνεργασία μεταξύ τους στις διδακτορικές σπουδές και την εκπαίδευση νέων ερευνητών.

Οι υπουργοί επιφόρτισαν την Επιτροπή Παρακολούθησης (Follow-up Group) με τη διοργάνωση ενός stocktaking process εγκαίρως για τη συνάντησή τους το 2005 και να αναλάβει να προετοιμάσει λεπτομερείς αναφορές για την πρόοδο και την εφαρμογή των ενδιάμεσων προτεραιοτήτων που έθεσαν γιαυτή την περίοδο.

Με χρονικό όριο το 2010, θα πραγματοποιηθεί ενδιάμεση αποτύπωση της πορείας με αξιόπιστα στοιχεία και θα ληφθούν διορθωτικά μέτρα, αν χρειαστεί. Σχετική αναφορά θα κατατεθεί στην Σύνοδο του 2005 (Bergen) για την πρόοδο στα θέματα προτεραιότητας: διασφάλιση ποιότητας, σύστημα δύο κύκλων, αναγνώριση τίτλων σπουδών και διάρκειας σπουδών.

Οι χώρες που συμμετέχουν θα επιτρέψουν την πρόσβαση στις απαραίτητες πληροφορίες για τη μελέτη των στοιχείων της ανώτατης εκπαίδευσης σε σχέση με τους στόχους της διαδικασίας της Μπολόνια.⁵⁵

Ανακοινωθέν του Μπέργκεν (19ης -20ης Μαΐου 2005)

Στο ανακοινωθέν του Μπέργκεν διαπιστώνεται η επίτευξη σημαντικής προόδου όσον αφορά τους στόχους της Μπολόνιας. Οι υπουργοί επιθυμούν την επίτευξη προόδου με ορίζοντα το 2007, όσον αφορά:

---

⁵⁵ Ανακοινωθέν Βερολίνου, 19 Σεπτεμβρίου 2003

- την εφαρμογή των σημείων αναφοράς και των γραμμών προσανατολισμού για την εξασφάλιση της ποιότητας, όπως προτείνει η έκθεση της ENQA (Ευρωπαϊκή Ένωση Εξασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση).
- την εφαρμογή των εθνικών πλαισίων προσόντων.
- την έκδοση και την αναγνώριση των κοινών τίτλων, συμπεριλαμβανομένων των τίτλων διδακτορικών σπουδών.
- τη δημιουργία ευκαιριών για ευέλικτα δρομολόγια κατάρτισης εντός της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένης της ύπαρξης ρυθμίσεων για την επικύρωση των κεκτημένων.⁵⁶

Ανακοινωθέν του Λονδίνου (18^{ης} Μαΐου 2007)

Το χρονικό διάστημα μεταξύ 2005 και 2007 σημειώθηκε συνολικά ικανοποιητική πρόοδος ως προς τον ΕΧΤΕ (Ευρωπαϊκός Χώρος Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης). Εντούτοις, εξακολουθούν να υφίστανται αρκετές προκλήσεις. Πρέπει τώρα να δοθεί έμφαση:

- στην προώθηση της κινητικότητας των σπουδαστών και του προσωπικού, καθώς και στην ανάπτυξη μέτρων για την αξιολόγηση αυτής της κινητικότητας.
- στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των εθνικών στρατηγικών όσον αφορά την κοινωνική διάσταση στην εκπαίδευση.
- στην ανάπτυξη δεικτών και δεδομένων για την προσμέτρηση της προόδου της κινητικότητας και της κοινωνικής διάστασης.
- στη διερεύνηση τρόπων για τη βελτίωση της απασχολησιμότητας που συνδέεται με το σύστημα απόκτησης πτυχίου σε τρεις κύκλους και τη δια βίου μάθηση.
- στη βελτίωση της διάδοσης πληροφοριών σχετικά με τον ΕΧΤΕ καθώς και της αναγνώρισής του παγκοσμίως.

---

⁵⁶ Ανακοινωθέν του Μπέργκεν, 19 -20 Μαΐου 2005

- στο να συνεχίσει να γίνεται απολογισμός της προόδου όσον αφορά την πορεία προς τον ΕΧΤΕ, και να αναλύεται ποιοτικά ο απολογισμός αυτός.⁵⁷

Ανακοινωθέν της Λουβαίν/Λουβαίν λα Νέβ (28^{ης} -29^{ης} Απριλίου 2009)

Το ανακοινωθέν αυτό διαπίστωσε ότι έχει σημειωθεί πρόοδος όσον αφορά τη διαδικασία της Μπολόνιας και ότι ο ΕΧΤΕ έχει αναπτυχθεί ικανοποιητικά από την εποχή της διακήρυξης της Μπολόνιας το 1999. Παρόλα αυτά, κάποιοι στόχοι απομένει ακόμη να επιτευχθούν πλήρως και να εφαρμοστούν σωστά σε ευρωπαϊκό, εθνικό και θεσμικό επίπεδο. Συνεπώς, το ανακοινωθέν σημείωσε ότι η διαδικασία της Μπολόνιας θα συνεχιστεί πέραν του 2010 με τις ακόλουθες προτεραιότητες για τη νέα δεκαετία:

- παροχή ίσων ευκαιριών σε εκπαίδευση ποιότητας – η συμμετοχή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση πρέπει να διευρυνθεί· ιδίως πρέπει να δημιουργηθούν οι απαραίτητες προϋποθέσεις για να συμμετάσχουν σπουδαστές από υποεκπροσωπούμενες ομάδες·
- αύξηση της συμμετοχής στη δια βίου μάθηση – πρέπει να εξασφαλιστεί η προσβασιμότητα και η ποιότητα καθώς και η διαφάνεια των πληροφοριών για τη δια βίου μάθηση. Οι σχετικές πολιτικές πρέπει να εφαρμόζονται από κοινού με τα εθνικά πλαίσια προσόντων και μέσα από ισχυρές συμπράξεις όλων των ενδιαφερομένων·
- προώθηση απασχολησιμότητας – οι ενδιαφερόμενοι φορείς πρέπει να συνεργαστούν προκειμένου να αναβαθμίσουν τα αρχικά επαγγελματικά προσόντα και να παρέχουν ανανεωμένο εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, καθώς και να βελτιώσουν την παροχή, την ποιότητα της και την πρόσβαση σε καθοδήγηση για θέματα επαγγελματικής σταδιοδρομίας και απασχόλησης. Επιπλέον, η τακτική της τοποθέτησης σε επιχειρήσεις στο πλαίσιο

---

⁵⁷ Ανακοινωθέν του Λονδίνου, 18 Μαΐου 2007

προγραμμάτων σπουδών και η μαθητεία σε επιχειρήσεις πρέπει να ενθαρρυνθούν περισσότερο·

- ανάπτυξη μαθησιακών αποτελεσμάτων και αποστολών διδασκαλίας έχοντας στο επίκεντρο τον σπουδαστή – το σημείο αυτό αναφέρεται στη δημιουργία διεθνών σημείων αναφοράς για διάφορους θεματικούς τομείς και στη βελτίωση της ποιότητας της διδασκαλίας στα προγράμματα σπουδών·
- αλληλοσύνδεση της εκπαίδευσης, της έρευνας και της καινοτομίας – η απόκτηση ερευνητικών δεξιοτήτων πρέπει να αναπτυχθεί περαιτέρω, η έρευνα πρέπει να ενσωματώνεται καλύτερα στα διδακτορικά προγράμματα και η επαγγελματική σταδιοδρομία των πρωτόπειρων ερευνητών πρέπει να καταστεί πιο ελκυστική·
- άνοιγμα ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε διεθνή πλαίσια – τα ευρωπαϊκά ιδρύματα πρέπει να διεθνοποιούν περισσότερο τις δραστηριότητές τους και να συνάπτουν συνεργασίες σε παγκόσμιο επίπεδο·
- αύξηση ευκαιριών για κινητικότητα, και ποιότητα της κινητικότητας – μέχρι το 2020, το 20 % των αποφοίτων πρέπει να έχουν φοιτήσει ή να έχουν πραγματοποιήσει περίοδο πρακτικής εκπαίδευσης στο εξωτερικό·
- βελτίωση της συλλογής δεδομένων – πρέπει να συλλέγονται τα δεδομένα σχετικά με την παρακολούθηση και αξιολόγηση της προόδου που έχει σημειωθεί όσον αφορά τους στόχους της διαδικασίας της Μπολόνιας·
- ανάπτυξη πολυδιάστατων μέσων για τη διαφάνεια – προκειμένου να συλλεχθούν ενδεδειγμένες πληροφορίες για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και τα προγράμματά τους, πρέπει να αναπτυχθούν μέσα για τη διαφάνεια, σε συνεργασία με φορείς κρίσιμης σημασίας. Τα μέσα αυτά πρέπει να βασίζονται σε συγκρίσιμα δεδομένα και κατάλληλους δείκτες, καθώς και να λαμβάνουν υπόψη τις αρχές διασφάλισης της ποιότητας και αναγνώρισης της διαδικασίας της Μπολόνιας·

- εξασφάλιση χρηματοδότησης – πρέπει να αναβρεθούν νέες και ποικίλες λύσεις χρηματοδότησης προκειμένου να συμπληρώσουν τη δημόσια χρηματοδότηση.⁵⁸

Διακήρυξη Βουδαπέστης-Βιέννης (12^{ης} Μαρτίου 2010)

Η διακήρυξη αυτή σηματοδότησε το πέρας της πρώτης δεκαετίας της διαδικασίας της Μπολόνιας και σήμανε επισήμως την έναρξη του ευρωπαϊκού χώρου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (EXTE), όπως αυτός είχε προβλεφθεί στη διακήρυξη της Μπολόνια του 1999. Με τη διακήρυξη αυτή οι υπουργοί:

- καλωσορίζουν το Καζακστάν ως 47η συμμετέχουσα χώρα του ευρωπαϊκού χώρου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης·
- υπογραμμίζουν την ιδιαίτερη φύση της διαδικασίας της Μπολόνιας, π.χ. μία μοναδική μορφή σύμπραξης μεταξύ των δημόσιων αρχών, των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, των σπουδαστών και του προσωπικού με τους εργοδότες, τους οργανισμούς διασφάλισης της ποιότητας, τις διεθνείς οργανώσεις και τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα·
- τόνισαν ότι η διαδικασία της Μπολόνιας και ο ευρωπαϊκός χώρος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που προέκυψε από αυτή τη διαδικασία, όντας πρωτόγνωρα παραδείγματα περιφερειακής, διασυνοριακής συνεργασίας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, κέντρισαν σε μεγάλο βαθμό το ενδιαφέρον σε άλλα μέρη του κόσμου και προσέδωσαν στην ευρωπαϊκή τριτοβάθμια εκπαίδευση μία πιο αναγνωρίσιμη θέση στον παγκόσμιο χάρτη. Οι υπουργοί δήλωσαν επίσης ότι προσβλέπουν στην εντατικοποίηση του πολιτικού τους διαλόγου και στη συνεργασία με εταίρους σε όλο τον κόσμο·
- έλαβαν γνώση των πορισμάτων διαφόρων εκθέσεων, οι οποίες διαπίστωναν ότι ορισμένες από τις γραμμές δράσης της Μπολόνιας έχουν εφαρμοστεί σε βαθμούς που ποικίλουν, και παραδέχτηκαν ότι

---

⁵⁸ Ανακοινωθέν του Λουβαίν, 28 – 29 Απριλίου 2009

πρόσφατες διαμαρτυρίες σε ορισμένες χώρες έδειξαν ότι οι στόχοι και οι μεταρρυθμίσεις της Μπολόνιας δεν έχουν ακόμη εφαρμοστεί και εξηγηθεί όπως πρέπει. Οι υπουργοί υποσχέθηκαν να ακούσουν τις επικριτικές φωνές του προσωπικού και των σπουδαστών·

- επανέλαβαν τη δέσμευσή τους στην πλήρη και σωστή εφαρμογή των συμφωνημένων στόχων και στο θεματολόγιο για την επόμενη δεκαετία που προσδιορίστηκε από το ανακοινωθέν της Λουβαίν/Λουβαίν λα Νέβ.

Επιπλέον, οι υπουργοί υπογράμμισαν τα ακόλουθα θέματα:

- η ακαδημαϊκή ελευθερία καθώς και αυτονομία και υποχρέωση λογοδοσίας από τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ως αρχές του ευρωπαϊκού χώρου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης·
- ο κρίσιμος ρόλος της ακαδημαϊκής κοινότητας- θεσμικοί ιθύνοντες, διδάσκοντες, ερευνητές, διοικητικό προσωπικό και σπουδαστές- ώστε να γίνει πραγματικότητα ο ευρωπαϊκός χώρος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης·
- η τριτοβάθμια εκπαίδευση ως δημόσια ευθύνη, π.χ. θα πρέπει να διατεθούν στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης οι απαραίτητοι πόροι δυνάμει πλαισίου που να έχουν θεσπίσει και να επιβλέπουν οι δημόσιες αρχές·
- η ανάγκη να καταβληθούν αυξανόμενες προσπάθειες όσον αφορά την κοινωνική διάσταση προκειμένου να παρέχονται ίσες ευκαιρίες σε ποιοτική εκπαίδευση, προσδίδοντας ιδιαίτερως σημασία σε υποεκπροσωπούμενες ομάδες.

Οι αρμόδιοι υπουργοί για θέματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης συμφώνησαν να συναντηθούν και πάλι στο Βουκουρέστι στις 26-27 Απριλίου 2012.⁵⁹

---

⁵⁹ Διακήρυξη Βιέννης – Βουδαπέστης, 12 Μαρτίου 2010

Κεφάλαιο 4^ο

Το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων για τη διά βίου μάθηση – ΕΠΕΠ (European Qualification System – EQF)

Ιστορικό της ανάπτυξης του ΕΠΕΠ⁶⁰

Το ΕΠΕΠ είναι ένα κοινό ευρωπαϊκό πλαίσιο αναφοράς το οποίο συνδέει τα συστήματα επαγγελματικών προσόντων των χωρών, λειτουργώντας ως μηχανισμός μετατροπής για την ευκολότερη ανάγνωση και κατανόηση των επαγγελματικών προσόντων σε διαφορετικές χώρες και συστήματα στην Ευρώπη. Έχει δύο βασικούς στόχους: την προώθηση της κινητικότητας των πολιτών από χώρα σε χώρα, και τη διευκόλυνση της διά βίου μάθησής τους.

Η ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Επαγγελματικών Προσόντων ξεκίνησε το 2004, ως απάντηση στα αιτήματα των κρατών μελών, των κοινωνικών εταίρων και άλλων ενδιαφερομένων για ένα κοινό σημείο αναφοράς προς ενίσχυση της διαφάνειας των επαγγελματικών προσόντων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με την υποστήριξη μιας Ομάδας Εμπειρογνομόνων του ΕΠΕΠ, κατάρτισε ένα σχέδιο προτείνοντας ένα πλαίσιο 8 επιπέδων με βάση τα μαθησιακά αποτελέσματα, στόχος του οποίου ήταν η διευκόλυνση της διαφάνειας και φορητότητας των επαγγελματικών προσόντων και η υποστήριξη της διά βίου μάθησης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσιοποίησε το έγγραφο αυτό για διαβούλευση σε όλη την Ευρώπη, το δεύτερο εξάμηνο του 2005. Η ανταπόκριση στη διαβούλευση κατέδειξε την ευρύτατη υποστήριξη των Ευρωπαίων ενδιαφερομένων για την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ζητώντας παράλληλα και μια σειρά διευκρινίσεων και απλοποιήσεων. Σε ανταπόκριση προς αυτά, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τροποποίησε την πρόταση, βασιζόμενη στις προτάσεις των εμπειρογνομόνων από τις 32 χώρες που συμμετείχαν, καθώς και των ευρωπαϊκών κοινωνικών εταίρων. Στη συνέχεια, το αναθεωρημένο κείμενο υιοθετήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως πρόταση στις 6 Σεπτεμβρίου του 2006. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο διαπραγματεύτηκαν

---

⁶⁰ http://ec.europa.eu/education/pub/pdf/general/eqf/broch_el.pdf

με επιτυχία την πρόταση κατά τη διάρκεια του 2007, καταλήγοντας στην επίσημη υιοθέτηση του ΕΠΕΠ το Φεβρουάριο του 2008. Το 2010 ορίζεται ως την προτεινόμενη ημερομηνία-στόχος για το συσχετισμό των εθνικών συστημάτων επαγγελματικών προσόντων των επιμέρους χωρών με το ΕΠΕΠ, και το 2012 για την εξασφάλιση από τις χώρες ότι τα επιμέρους πιστοποιητικά επαγγελματικών προσόντων φέρουν αναφορά στο αντίστοιχο επίπεδο του ΕΠΕΠ.

Το ΕΠΕΠ θα συσχετίσει τα εθνικά συστήματα και πλαίσια επαγγελματικών προσόντων των διαφόρων χωρών με ένα κοινό ευρωπαϊκό σύστημα αναφοράς - τα οκτώ επίπεδα αναφοράς του ΕΠΕΠ⁶¹. Τα επίπεδα καλύπτουν όλο το εύρος των επαγγελματικών προσόντων, από τα βασικά (Επίπεδο 1, π.χ. σχολικά απολυτήρια) έως τα προχωρημένα (Επίπεδο 8, π.χ. Διδακτορικά) επίπεδα. Ως μέσο για την προώθηση της διά βίου μάθησης, το ΕΠΕΠ περιλαμβάνει όλα τα επίπεδα επαγγελματικών προσόντων που αποκτώνται στη γενική, επαγγελματική αλλά και ακαδημαϊκή εκπαίδευση και κατάρτιση. Επιπλέον, το πλαίσιο καλύπτει τα επαγγελματικά προσόντα που απονέμονται στην αρχική και συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση.

Τα οκτώ επίπεδα αναφοράς περιγράφονται σε σχέση με τα μαθησιακά αποτελέσματα. Το ΕΠΕΠ αναγνωρίζει ότι τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ευρώπη διαφέρουν τόσο πολύ μεταξύ τους που η μετατόπιση του βάρους στα μαθησιακά αποτελέσματα είναι απαραίτητη για τη σύγκριση και συνεργασία μεταξύ χωρών και ιδρυμάτων. Στο ΕΠΕΠ, ένα μαθησιακό αποτέλεσμα ορίζεται ως μια διατύπωση όλων αυτών που ο εκπαιδευόμενος γνωρίζει, κατανοεί και μπορεί να κάνει μετά την ολοκλήρωση μιας διαδικασίας εκμάθησης. Κατά συνέπεια, δίνεται έμφαση στα αποτελέσματα της μάθησης και όχι στις εισροές, όπως η διάρκεια των σπουδών.

---

⁶¹ Το ΕΠΕΠ περιγράφει τα επίπεδα επαγγελματικών προσόντων σε ότι αφορά τα μαθησιακά αποτελέσματα. Η απονομή επαγγελματικών προσόντων θα παραμείνει αρμοδιότητα των εθνικών φορέων επαγγελματικών προσόντων.

Οι κύριοι στόχοι του EQF αφορούν στα εξής⁶²:

- Στην εδραίωση ενός κοινού συστήματος αναφοράς μεταξύ των εκπαιδευτών και των εκπαιδευόμενων
- Στη λειτουργία ως «μηχανισμού μετάφρασης» ώστε να επιτρέπεται η κατηγοριοποίηση και η σύγκριση των μαθησιακών αποτελεσμάτων μεταξύ των διαφόρων χωρών
- Στη λειτουργία ως ενός κοινού συστήματος αναφοράς για την διασφάλιση της ποιότητας και της ανάπτυξη της εκπαίδευσης και της κατάρτισης
- Στην παροχή ενός σημείου αναφοράς για την ανάπτυξη επαγγελματικών προσόντων ανά τομέα
- Στη λειτουργία ως μέσου για να επιτευχθεί η αλλαγή, σε ευρωπαϊκό, εθνικό και τομεακό επίπεδο, από την άποψη των ευρωπαϊκών συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης

Τα μαθησιακά αποτελέσματα κατανέμονται σε τρεις κατηγορίες - γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες. Αυτό σημαίνει ότι τα επαγγελματικά προσόντα – σε διαφορετικούς συνδυασμούς – περιλαμβάνουν μεγάλο εύρος μαθησιακών αποτελεσμάτων, συμπεριλαμβανομένης της θεωρητικής γνώσης, των πρακτικών και τεχνικών δεξιοτήτων και των κοινωνικών ικανοτήτων, όπου η ικανότητα της συνεργασίας με άλλους παίζει ζωτικό ρόλο. Τα μαθησιακά αποτελέσματα αποτελούν δήλωση αυτών που ο εκπαιδευόμενος αναμένεται να γνωρίζει, να κατανοεί και να είναι ικανός να κάνει μετά την λήξη της περιόδου μάθησης.

Εν κατακλείδι τα μαθησιακά αποτελέσματα περιλαμβάνουν:

- Γνώσεις,

---

⁶² Βλ. Institute for Entrepreneurship Development, Μεθοδολογία Αντιστοίχισης των Προσόντων με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων, Ιανουάριος 2009. σελ. 4-5

- Δεξιότητες και

- Ικανότητες

Ως γνώσεις νοείται το αποτέλεσμα της αφομοίωσης πληροφοριών μέσω της μάθησης. Οι γνώσεις είναι το σώμα θετικών στοιχείων, αρχών, θεωριών και πρακτικών που σχετίζεται με ένα πεδίο εργασίας ή σπουδής. Στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων, οι γνώσεις χαρακτηρίζονται ως θεωρητικές ή/και αντικειμενικές.

Ως δεξιότητες νοείται η ικανότητα εφαρμογής γνώσεων και αξιοποίησης τεχνογνωσίας για την εκπλήρωση εργασιών και την επίλυση προβλημάτων. Στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων, οι δεξιότητες περιγράφονται ως νοητικές (χρήση λογικής, διαισθητικής και δημιουργικής σκέψης) και πρακτικές (αφορούν τη χειρωνακτική επιδεξιότητα και τη χρήση μεθόδων, υλικών, εργαλείων και οργάνων).

Ως ικανότητες νοείται η αποδεδειγμένη επάρκεια στη χρήση γνώσεων, δεξιοτήτων και προσωπικών, κοινωνικών ή/και μεθοδολογικών δυνατοτήτων σε περιστάσεις εργασίας ή σπουδής και στην επαγγελματική ή/και προσωπική ανάπτυξη. Στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων, η περιγραφή ως προς τις ικανότητες αφορά την υπευθυνότητα και την αυτονομία.

Ο πίνακας που ακολουθεί εμφανίζει τους τρεις διαφορετικούς τύπους των μαθησιακών αποτελεσμάτων που περιγράφονται παραπάνω, ξεκινώντας από το χαμηλότερο επίπεδο επαγγελματικών προσόντων έως το υψηλότερο επίπεδο (επίπεδο 1 έως 8).⁶³

---

⁶³ http://ec.europa.eu/education/pub/pdf/general/eqf/leaflet_el.pdf

		ΓΝΩΣΕΙΣ	ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ
Επίπεδα		Στο ΕΠΕΠ, οι γνώσεις περιγράφονται ως θεωρητικές ή/και αντικειμενικές	Στο ΕΠΕΠ, οι δεξιότητες περιγράφονται ως γνωστικές (χρήση λογικής, διαισθητικής και δημιουργικής σκέψης) και πρακτικές (αφορούν τη χειρωνακτική επιδεξιότητα και τη χρήση μεθόδων, υλικών, εργαλείων και οργάνων).	Στο ΕΠΕΠ, η περιγραφή ως προς τις ικανότητες αφορά την υπευθυνότητα και την αυτονομία.
1	Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αντιστοιχούν στο επίπεδο 1 είναι τα εξής:	βασικές γενικές γνώσεις	βασικές δεξιότητες που απαιτούνται για την εκτέλεση απλών εργασιών	εργασία ή σπουδή υπό άμεση επίβλεψη σε δομημένο πλαίσιο
2	Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αντιστοιχούν στο επίπεδο 2 είναι τα εξής:	βασικές αντικειμενικές γνώσεις ενός πεδίου εργασίας ή σπουδής	βασικές γνωστικές και πρακτικές δεξιότητες που απαιτούνται για την αξιοποίηση σχετικών πληροφοριών με σκοπό την εκτέλεση εργασιών και την επίλυση συνήθων προβλημάτων με τη χρήση απλών κανόνων και εργαλείων	εργασία ή σπουδή υπό επίβλεψη και με κάποια αυτονομία
3	Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αντιστοιχούν στο επίπεδο 3 είναι τα εξής:	γνώση αντικειμενικών στοιχείων, αρχών, διαδικασιών και γενικών εννοιών σε ένα πεδίο εργασίας ή σπουδής	φάσμα γνωστικών και πρακτικών δεξιοτήτων που απαιτούνται για την εκτέλεση εργασιών και την επίλυση προβλημάτων με επιλογή και εφαρμογή βασικών μεθόδων, εργαλείων, υλικών και πληροφοριών	<ul style="list-style-type: none"> ♦ ανάληψη ευθύνης για την εκπλήρωση καθηκόντων στην εργασία ή στη σπουδή ♦ προσαρμογή της προσωπικής συμπεριφοράς στις περιστάσεις κατά την επίλυση προβλημάτων
4	Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αντιστοιχούν στο επίπεδο 4 είναι τα εξής:	Αντικειμενικές και θεωρητικές γνώσεις γενικού φάσματος σε ένα πεδίο εργασίας ή σπουδής	φάσμα γνωστικών και πρακτικών δεξιοτήτων που απαιτούνται για την εξεύρεση λύσεων σε συγκεκριμένα προβλήματα σε ένα πεδίο εργασίας ή σπουδής	<ul style="list-style-type: none"> ♦ άσκηση αυτοδιαχείρισης βάσει κατευθύνσεων σε περιβάλλοντα εργασίας ή σπουδής που είναι συνήθως προβλέψιμα, αλλά υπόκεινται σε αλλαγές ♦ επίβλεψη της συνήθους εργασίας άλλων ατόμων, αναλαμβάνοντας κάποια ευθύνη

				για την αξιολόγηση και τη βελτίωση των δραστηριοτήτων εργασίας ή σπουδής
5*	Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αντιστοιχούν στο επίπεδο 5* είναι τα εξής:	ευρείες, εξειδικευμένες, αντικειμενικές και θεωρητικές γνώσεις σε ένα πεδίο εργασίας ή σπουδής και επίγνωση των ορίων των γνώσεων αυτών	ευρύ φάσμα γνωστικών και πρακτικών δεξιοτήτων που απαιτούνται για την εξεύρεση δημιουργικών λύσεων σε αφηρημένα προβλήματα	<ul style="list-style-type: none"> ♦ άσκηση διαχείρισης και επίβλεψης στο πλαίσιο δραστηριοτήτων εργασίας ή σπουδής όπου συμβαίνουν απρόβλεπτες αλλαγές ♦ αξιολόγηση και ανάπτυξη της προσωπικής απόδοσης και της απόδοσης άλλων ατόμων
6**	Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αντιστοιχούν στο επίπεδο 6** είναι τα εξής:	προχωρημένες γνώσεις σε ένα πεδίο εργασίας ή σπουδής, οι οποίες συνεπάγονται κριτική κατανόηση θεωριών και αρχών	προχωρημένες δεξιότητες, απόδειξη δεξιοτεχνίας και καινοτομίας, που απαιτούνται για την επίλυση σύνθετων και απρόβλεπτων προβλημάτων σε εξειδικευμένο πεδίο εργασίας ή σπουδής	<ul style="list-style-type: none"> ♦ διαχείριση σύνθετων τεχνικών ή επαγγελματικών δραστηριοτήτων ή σχεδίων εργασίας, με ανάληψη ευθύνης για τη λήψη αποφάσεων σε απρόβλεπτα περιβάλλοντα εργασίας ή σπουδής ♦ ανάληψη ευθύνης για τη διαχείριση της επαγγελματικής ανάπτυξης ατόμων και ομάδων
7***	Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αντιστοιχούν στο επίπεδο 7*** είναι τα εξής:	<ul style="list-style-type: none"> ♦ πολύ εξειδικευμένες γνώσεις, μερικές από τις οποίες είναι γνώσεις αιχμής σε ένα πεδίο εργασίας ή σπουδής, ως βάση για πρωτότυπη σκέψη ή/και έρευνα ♦ κριτική επίγνωση των ζητημάτων γνώσης σε ένα πεδίο και στη διασύνδεσή του με διαφορετικά πεδία 	εξειδικευμένες δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων, οι οποίες απαιτούνται στην έρευνα ή/και στην καινοτομία προκειμένου να αναπτυχθούν νέες γνώσεις και διαδικασίες και να ενσωματωθούν γνώσεις από διαφορετικά πεδία	<ul style="list-style-type: none"> ♦ διαχείριση και μετασχηματισμός σε περιβάλλοντα εργασίας ή σπουδής που είναι σύνθετα, απρόβλεπτα και απαιτούν νέες στρατηγικές προσεγγίσεις ♦ ανάληψη ευθύνης για τη συνεισφορά στις επαγγελματικές γνώσεις και πρακτικές ή/και για την αξιολόγηση της στρατηγικής απόδοσης ομάδων
8****	Τα μαθησιακά	γνώσεις στα πλέον	οι πλέον προχωρημένες και εξειδικευμένες	επίδειξη ουσιαστικού κύρους, καινοτομίας,

	<p>αποτελέσματα που αντιστοιχούν στο επίπεδο 8**** είναι τα εξής:</p>	<p>προχωρημένα όρια ενός πεδίου εργασίας ή σπουδής και στη διασύνδεσή του με άλλα πεδία</p>	<p>δεξιότητες και τεχνικές, συμπεριλαμβανομένης της σύνθεσης και της αξιολόγησης, που απαιτούνται για την επίλυση κρίσιμων προβλημάτων στην έρευνα ή/ και στην καινοτομία και για τη διεύρυνση και τον επαναπροσδιορισμό των υφιστάμενων γνώσεων ή της υφιστάμενης επαγγελματικής πρακτικής</p>	<p>αυτονομίας, επιστημονικής και επαγγελματικής ακεραιότητας και σταθερής προσήλωσης στη διαμόρφωση νέων ιδεών ή διαδικασιών στην πρωτοπορία πλαισίων εργασίας ή σπουδής, συμπεριλαμβανομένης της έρευνας</p>
--	---	---	---	---

Πίνακας 2: Περιγραφικοί δείκτες που ορίζουν τα επίπεδα στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων (ΕΠΕΠ)

* Ο περιγραφικός δείκτης για τον σύντομο κύκλο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (στο πλαίσιο του πρώτου κύκλου ή συνδεδεμένος με αυτόν), ο οποίος διαμορφώθηκε από την κοινή πρωτοβουλία για την ποιότητα στο πλαίσιο της διαδικασίας της Μπολόνια, αντιστοιχεί στα μαθησιακά αποτελέσματα για το επίπεδο 5 του ΕΠΕΠ.

** Ο περιγραφικός δείκτης για τον πρώτο κύκλο του Πλαισίου Επαγγελματικών Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, που συμφωνήθηκε από τους αρμόδιους για την τριτοβάθμια εκπαίδευση υπουργούς κατά τη σύνοδό τους στο Μπέργκεν τον Μάιο του 2005, στα πλαίσια της διαδικασίας της Μπολόνια, αντιστοιχεί στα μαθησιακά αποτελέσματα για το επίπεδο 6 του ΕΠΕΠ.

*** Ο περιγραφικός δείκτης για τον δεύτερο κύκλο του Πλαισίου Επαγγελματικών Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, που συμφωνήθηκε από τους αρμόδιους για την τριτοβάθμια εκπαίδευση υπουργούς κατά τη σύνοδό τους στο Μπέργκεν τον Μάιο του 2005, στα πλαίσια της διαδικασίας της Μπολόνια, αντιστοιχεί στα μαθησιακά αποτελέσματα για το επίπεδο 7 του ΕΠΕΠ.

**** Ο περιγραφικός δείκτης για τον τρίτο κύκλο του Πλαισίου Επαγγελματικών Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, που συμφωνήθηκε από τους αρμόδιους για την τριτοβάθμια εκπαίδευση υπουργούς κατά τη σύνοδό τους στο Μπέργκεν τον Μάιο του 2005, στα πλαίσια της διαδικασίας της Μπολόνια, αντιστοιχεί στα μαθησιακά αποτελέσματα για το επίπεδο 8 του ΕΠΕΠ.

Τα οφέλη του ΕΠΕΠ για την Ευρώπη

Η Σύσταση θα θεσπίσει ένα κοινό ευρωπαϊκό σημείο αναφοράς το οποίο θα συσχετίζει τα διαφορετικά εθνικά συστήματα επαγγελματικών προσόντων διευκολύνοντας έτσι την επικοινωνία μεταξύ τους. Κατά συνέπεια, θα δημιουργηθεί ένα δίκτυο ανεξάρτητων αλλά συσχετισμένων και αμοιβαία κατανοητών συστημάτων επαγγελματικών προσόντων.

Χρησιμοποιώντας τα μαθησιακά αποτελέσματα ως κοινό σημείο αναφοράς, το Πλαίσιο θα διευκολύνει τη σύγκριση και τη μεταφορά επαγγελματικών προσόντων στις επιμέρους χώρες, τα συστήματα και τα ιδρύματα, και επομένως θα αφορά μεγάλο εύρος χρηστών σε ευρωπαϊκό αλλά και σε εθνικό επίπεδο.

Οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες έχουν αποφασίσει να αναπτύξουν Εθνικά Πλαίσια Επαγγελματικών Προσόντων που αντανακλούν και απαντούν στο ΕΠΕΠ. Οι εξελίξεις αυτές είναι σημαντικές προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η διαδικασία συνεργασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο θεμελιώνεται σωστά και σε εθνικό επίπεδο. Η γρήγορη ανάπτυξη των ΕΘΠΕΠ από το 2004 αποδεικνύει την ανάγκη για αυξημένη διαφάνεια και συγκρισιμότητα των επαγγελματικών προσόντων σε όλα τα επίπεδα, και αποδεικνύει ότι οι βασικές αρχές του ΕΠΕΠ είναι σε μεγάλο βαθμό κοινές για όλους. Αυτή η στενότερη σχέση μεταξύ των συστημάτων επαγγελματικών προσόντων των χωρών θα έχει πολλούς αποδέκτες:

- Το ΕΠΕΠ θα υποστηρίξει την αυξημένη κινητικότητα εκπαιδευομένων και εργαζομένων. Θα διευκολύνει τους εκπαιδευόμενους στην περιγραφή του ευρύτερου επιπέδου ικανοτήτων τους σε εργοδότες από άλλες χώρες. Θα βοηθήσει τους εργοδότες να ερμηνεύουν τα επαγγελματικά προσόντα των υποψηφίων και κατά συνέπεια θα υποστηρίξει την κινητικότητα της αγοράς εργασίας στην Ευρώπη. Σε πολύ πρακτικό επίπεδο, από το 2012 όλα τα νέα επαγγελματικά προσόντα θα φέρουν αναφορά στο αντίστοιχο επίπεδο του ΕΠΕΠ. Έτσι, το ΕΠΕΠ θα συμπληρώσει και θα ενισχύσει τα υφιστάμενα ευρωπαϊκά μέσα κινητικότητας, όπως τα Europass, Erasmus και ECTS.

- Το ΕΠΕΠ θα ευνοήσει τα άτομα ενισχύοντας την πρόσβαση και τη συμμετοχή στη διά βίου μάθηση. Θεσπίζοντας ένα κοινό σημείο αναφοράς, το ΕΠΕΠ θα υποδεικνύει τις δυνατότητες συνδυασμού μαθησιακών αποτελεσμάτων από διαφορετικό περιβάλλον, π.χ. τις επίσημες σπουδές ή την εργασία, και από διαφορετικές χώρες, και συνεπώς θα συμβάλλει στην κατάργηση των εμποδίων ανάμεσα στην εκπαίδευση και τους παρόχους κατάρτισης, π.χ. ανάμεσα στην ανώτατη εκπαίδευση και την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, που ενδέχεται να λειτουργούν απομονωμένα η μία από την άλλη. Αυτό θα ενισχύσει την πρόοδο, ώστε οι εκπαιδευόμενοι, για παράδειγμα να μην επαναλαμβάνουν τη μάθησή τους.
- Το ΕΠΕΠ μπορεί να υποστηρίξει άτομα με εκτενή εμπειρία από την εργασία τους ή από άλλα πεδία δραστηριότητας, διευκολύνοντας την επικύρωση της ανεπίσημης και άτυπης μάθησης. Η εστίαση στα μαθησιακά αποτελέσματα θα διευκολύνει την αξιολόγηση του εάν τα μαθησιακά αποτελέσματα που αποκτούνται σε τέτοια πλαίσια είναι ισότιμα σε περιεχόμενο και σχετικότητα με τα επίσημα επαγγελματικά προσόντα.
- Το ΕΠΕΠ θα υποστηρίξει επιμέρους χρήστες καθώς και παρόχους εκπαίδευσης και κατάρτισης, ενισχύοντας τη διαφάνεια των επαγγελματικών προσόντων που απονέμονται εκτός των εθνικών συστημάτων, π.χ. από κλάδους και πολυεθνικές εταιρίες. Η υιοθέτηση ενός κοινού πλαισίου αναφοράς που βασίζεται στα μαθησιακά αποτελέσματα θα διευκολύνει τη σύγκριση και τη (δυναμική) διασύνδεση των παραδοσιακών επαγγελματικών προσόντων που απονέμονται από τις εθνικές αρχές και των επαγγελματικών προσόντων που απονέμονται από άλλους ενδιαφερόμενους. Έτσι, το ΕΠΕΠ θα βοηθήσει τους κλάδους και τα άτομα να εκμεταλλευθούν αυτή την αυξανόμενη διεθνοποίηση των επαγγελματικών προσόντων. Το ΕΠΕΠ είναι ένας φιλόδοξος και ευρύς μηχανισμός που αφορά τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, την αγορά εργασίας, τη βιομηχανία και το εμπόριο, αλλά και τους πολίτες.

Κοινές αρχές για τη διασφάλιση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση⁶⁴

Κατά την υλοποίηση του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων, η διασφάλιση της ποιότητας - που είναι αναγκαία για να εξασφαλιστεί η υπευθυνότητα και η βελτίωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης - πρέπει να επιδιωχθεί σύμφωνα με τις ακόλουθες αρχές:

- Οι πολιτικές και οι διαδικασίες για τη διασφάλιση ποιότητας πρέπει να είναι το έρεισμα όλων των βαθμίδων του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων.
- Η διασφάλιση ποιότητας πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της εσωτερικής διοίκησης των ιδρυμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης.
- Η διασφάλιση ποιότητας πρέπει να περιλαμβάνει τακτική αξιολόγηση των ιδρυμάτων, των προγραμμάτων τους ή των συστημάτων τους για τη διασφάλιση ποιότητας, από εξωτερικούς φορείς ή οργανισμούς παρακολούθησης. – Οι εξωτερικοί φορείς ή οργανισμοί παρακολούθησης που ασχολούνται με τη διασφάλιση ποιότητας πρέπει να υπόκεινται σε τακτική επιθεώρηση.
- Η διασφάλιση ποιότητας πρέπει να περιλαμβάνει τις πτυχές του πλαισίου αναφοράς, των εισροών, της διεργασίας και των παραγομένων, ενώ παράλληλα θα δίνει έμφαση στα παραγόμενα και στα μαθησιακά αποτελέσματα.
- Τα συστήματα διασφάλισης ποιότητας πρέπει να περιλαμβάνουν τα ακόλουθα στοιχεία:
  - ♦ σαφείς και μετρήσιμους στόχους και πρότυπα,
  - ♦ κατευθύνσεις εφαρμογής, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής των ενδιαφερόμενων μερών,
  - ♦ κατάλληλους πόρους,

---

⁶⁴ Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Απριλίου 2008 σχετικά με τη θέσπιση του ευρωπαϊκού πλαισίου επαγγελματικών προσόντων για τη διά βίου μάθηση, 2008/C 111/01

- ♦ συνεπείς μεθόδους αξιολόγησης, οι οποίες να συνδυάζουν την αυτοαξιολόγηση με την εξωτερική επιθεώρηση,
  - ♦ μηχανισμούς και διαδικασίες ανατροφοδότησης για βελτίωση,
  - ♦ δυνατότητα πρόσβασης στα αποτελέσματα των αξιολογήσεων από μεγάλο αριθμό ατόμων.
-
- Οι πρωτοβουλίες για τη διασφάλιση ποιότητας σε διεθνές, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο πρέπει να συντονίζονται προκειμένου να εξασφαλίζεται η γενική επισκόπηση, η συνοχή, η συνεργία και η πολυδιάστατη συστημική ανάλυση.
  - Η διασφάλιση ποιότητας πρέπει να αποτελεί συνεργατική διαδικασία σε όλο το φάσμα των βαθμίδων και των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, με τη συμμετοχή όλων των σχετικών ενδιαφερόμενων σε κάθε κράτος μέλος και σε ολόκληρη την Κοινότητα.
  - Οι προσανατολισμοί που δίνονται σε κοινοτικό επίπεδο για τη διασφάλιση ποιότητας μπορούν να αποτελέσουν σημεία αναφοράς για τις αξιολογήσεις και τη μάθηση μέσω ομοτίμων.

Επιμέρους στοιχεία του ΕΠΕΠ⁶⁵

Πρωταρχικοί χρήστες του ΕΠΕΠ θα είναι οι αρμόδιοι φορείς για τα εθνικά ή και κλαδικά συστήματα και πλαίσια επαγγελματικών προσόντων. Εφόσον συνδέσουν τα αντίστοιχα συστήματά τους με το ΕΠΕΠ, το ΕΠΕΠ θα βοηθήσει τα άτομα, τους εργοδότες και τους παρόχους εκπαίδευσης και κατάρτισης να συγκρίνουν επιμέρους επαγγελματικά προσόντα από διαφορετικές χώρες και συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Το ΕΠΕΠ είναι ένα εθελοντικό πλαίσιο, αλλά το 2010 ήταν η προτεινόμενη ημερομηνία - στόχος για το συσχετισμό των εθνικών συστημάτων επαγγελματικών προσόντων των χωρών με το ΕΠΕΠ, με τη συσχέτιση των επιπέδων επαγγελματικών προσόντων τους με τα επίπεδα του

---

⁶⁵ http://ec.europa.eu/education/pub/pdf/general/eqf/leaflet_el.pdf

ΕΠΕΠ και, όπου απαιτείται, με την ανάπτυξη εθνικών πλαισίων επαγγελματικών προσόντων σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική. Το 2012 είναι η ημερομηνία - στόχος για να διασφαλιστεί από τις χώρες ότι τα επιμέρους πιστοποιητικά επαγγελματικών προσόντων φέρουν αναφορά στο αντίστοιχο επίπεδο του ΕΠΕΠ.

Η σχέση του ΕΠΕΠ με το Europass⁶⁶ είναι ότι το δεύτερο εισήγαγε ένα χαρτοφυλάκιο εγγράφων που μπορούν να χρησιμοποιούν τα άτομα για να περιγράψουν τα επαγγελματικά προσόντα και τις ικανότητές τους. Ωστόσο, το Europass δε συγκρίνει επίπεδα επαγγελματικών προσόντων. Στο μέλλον, όλα τα σχετικά έγγραφα του Europass, και ειδικότερα το συμπλήρωμα διπλώματος Europass και το συμπλήρωμα πιστοποιητικού Europass, θα πρέπει να περιέχουν σαφή αναφορά στο αντίστοιχο επίπεδο του ΕΠΕΠ.

Τέλος το ΕΠΕΠ είναι πλήρως συμβατό με το πλαίσιο επαγγελματικών προσόντων για την Ανώτατη Εκπαίδευση που θέσπισε η Διαδικασία της Μπολόνια, η οποία θα αναλυθεί αργότερα. Ειδικότερα, οι περιγραφικοί δείκτες του ΕΠΕΠ στα επίπεδα 5-8 αναφέρονται στους περιγραφικούς δείκτες της Ανώτατης Εκπαίδευσης που συμφωνήθηκαν στα πλαίσια της Διαδικασίας της Μπολόνια. Ωστόσο, η διατύπωση των περιγραφικών δεικτών επιπέδων του ΕΠΕΠ διαφέρει από τους περιγραφικούς δείκτες επιπέδων της Μπολόνια, οι οποίοι αναπτύχθηκαν ειδικά για τις ανάγκες της Ανώτατης Εκπαίδευσης γιατί, ως πλαίσιο δια βίου μάθησης, το ΕΠΕΠ αφορά και την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (ΕΕΚ) και το περιβάλλον εργασίας, ακόμη και στα υψηλότερα επίπεδα.

ECTS⁶⁷

Ένα επιμέρους πολύ σημαντικό ζήτημα είναι το ECTS (European Credit Transfer System). Είναι ένα φοιτητο-κεντρικό σύστημα για τη

---

⁶⁶ http://europass.cedefop.europa.eu/europass/home/hornav/Introduction.csp?loc=el_GR

⁶⁷ http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/ects/key_el.pdf

συσσώρευση και μεταφορά πιστωτικών μονάδων, βασιζόμενο στη διαφάνεια των μαθησιακών αποτελεσμάτων και των διαδικασιών μάθησης. Αποσκοπεί στη διευκόλυνση του προγραμματισμού, της παράδοσης, της αξιολόγησης, της αναγνώρισης και της επικύρωσης τίτλων σπουδών και ενοτήτων μάθησης, καθώς και της κινητικότητας των φοιτητών. Το ECTS χρησιμοποιείται ευρέως στην τυπική τριτοβάθμια εκπαίδευση και μπορεί να εφαρμοστεί σε άλλες δραστηριότητες διά βίου μάθησης.

Πιστωτικές μονάδες ECTS

Οι πιστωτικές μονάδες ECTS βασίζονται στο φόρτο εργασίας που χρειάζονται οι φοιτητές για να επιτύχουν τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα. Τα μαθησιακά αποτελέσματα περιγράφουν τι αναμένεται να ξέρει ο διδασκόμενος, να καταλαβαίνει και να είναι ικανός να κάνει μετά την επιτυχή ολοκλήρωση της διαδικασίας μάθησης. Συνδέονται με δείκτες περιγραφής επιπέδων στο ευρωπαϊκό και στα εθνικά πλαίσια τίτλων σπουδών.

Ο φόρτος εργασίας δηλώνει το χρόνο που χρειάζονται κανονικά οι φοιτητές για να ολοκληρώσουν όλες τις μαθησιακές δραστηριότητες (όπως είναι η παρακολούθηση παραδόσεων, τα σεμινάρια, οι εργασίες, η πρακτική άσκηση, η μελέτη και οι εξετάσεις) που απαιτούνται για την επίτευξη των αναμενόμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων. 60 πιστωτικές μονάδες ECTS αντιπροσωπεύουν το φόρτο εργασίας ενός ολόκληρου έτους τυπικής μάθησης πλήρους φοίτησης (ακαδημαϊκό έτος) και τα συναφή μαθησιακά αποτελέσματα. Στις περισσότερες περιπτώσεις, ο φόρτος εργασίας κυμαίνεται από 1.500 έως 1.800 ώρες ενός ακαδημαϊκού έτους, όπου μία πιστωτική μονάδα αντιστοιχεί σε 25 έως 30 ώρες εργασίας.

Η Χρήση των πιστωτικών μονάδων ECTS

Οι πιστωτικές μονάδες κατανέμονται σε τίτλους σπουδών ή προγράμματα σπουδών, όπως επίσης και στις εκπαιδευτικές συστάσεις

τους (ενότητες σπουδών, μαθήματα, συγγραφή εργασιών, τοποθέτηση σε θέσεις εργασίας και εργαστηριακή εργασία). Ο αριθμός των πιστωτικών μονάδων που αποδίδονται σε κάθε συνιστώσα βασίζεται στη βαρύτητά της από την άποψη του φόρτου εργασίας που χρειάζονται οι φοιτητές ώστε να επιτύχουν τα μαθησιακά αποτελέσματα σε πλαίσιο τυπικής εκπαίδευσης.

Οι πιστωτικές μονάδες απονέμονται στους φοιτητές (πλήρους ή μερικής φοίτησης) μετά την ολοκλήρωση των μαθησιακών δραστηριοτήτων που απαιτούνται από ένα τυπικό πρόγραμμα σπουδών ή από μία μόνο εκπαιδευτική συνιστώσα και την επιτυχή αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων που επιτεύχθηκαν. Οι πιστωτικές μονάδες μπορούν να συσσωρευτούν με σκοπό την απόκτηση τίτλων σπουδών, όπως αποφασίζει το ίδρυμα που χορηγεί τον τίτλο. Εάν οι φοιτητές έχουν επιτύχει μαθησιακά αποτελέσματα σε άλλα πλαίσια μάθησης ή σε διαφορετικά χρονικά πλαίσια (τυπική, μη τυπική ή άτυπη μάθηση), οι συναφείς πιστωτικές μονάδες μπορούν να χορηγηθούν μετά από επιτυχή αξιολόγηση, επικύρωση ή αναγνώριση των μαθησιακών αυτών αποτελεσμάτων.

Οι πιστωτικές μονάδες που χορηγούνται στο πλαίσιο ενός προγράμματος μπορούν να μεταφερθούν σε άλλο πρόγραμμα, που προσφέρει το ίδιο ή διαφορετικό ίδρυμα. Η μεταφορά αυτή μπορεί να γίνει μόνον εάν το ίδρυμα που χορηγεί τον τίτλο σπουδών αναγνωρίζει τις πιστωτικές μονάδες και τα συνδεδεμένα με αυτές μαθησιακά αποτελέσματα. Τα ιδρύματα-εταίροι πρέπει να συμφωνούν εκ των προτέρων για την αναγνώριση περιόδων σπουδών στο εξωτερικό. Η μεταφορά και η συσσώρευση πιστωτικών μονάδων διευκολύνονται με τη χρήση των βασικών εγγράφων του ECTS (κατάλογος μαθημάτων, έντυπο αίτησης φοιτητή, συμφωνία μάθησης, πιστοποιητικό αναλυτικής βαθμολογίας), καθώς και με το Παράρτημα Διπλώματος.

Ενδεχόμενες Επιπτώσεις του ECTS

Διάφοροι είναι οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν κατά τη διαδικασία εφαρμογής του ECTS. Ένας από αυτούς είναι η χρησιμοθηρική οπτική των σπουδών. Το πανεπιστήμιο μπορεί να μην είναι αποκομμένο και ξένο στον κόσμο της εργασίας, η αποστολή του όμως είναι η δημιουργία και η εκμάθηση ενός τρόπου σκέψης, του επιστημονικού. Η κάθε επιστήμη μπορεί να κατευθύνει σε διάφορους επαγγελματικούς χώρους, δεν περιορίζει όμως σε ένα επάγγελμα.

Ένας επιπλέον κίνδυνος είναι η ασύνδετη και τυχαία συσσώρευση διδακτικών μονάδων, που θα οδηγούσε στην εκμηδένιση του νοήματος ενός αποκτημένου πτυχίου και τον περιορισμό της αναγνωρισιμότητάς του στην αγορά εργασίας.⁶⁸

Κλείνοντας να αναφέρουμε ότι το ECTS βασίζεται σε δύο αρχές, την αρχή της ατομικής ευθύνης και την αρχή του εξατομικευμένου ρυθμού εκπαίδευσης. Είναι όμως βάσιμα τα παραπάνω σε ένα μαζικό εκπαιδευτικό σύστημα, όπως είναι π.χ. το ελληνικό;

---

⁶⁸ Σταμέλος Γ., Βασιλόπουλος Α., «Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική. Συγκρότηση, Θεματολογία, Μεθοδολογία υλοποίησης, Επιδράσεις στην ελληνική εκπαίδευση και κατάρτιση», εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα, 2004, σελ 132-133

Κεφάλαιο 5^ο

Μαθησιακή Κινητικότητα - «Η Πράσινη βίβλος»

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε (08/07/09) την πράσινη βίβλο⁶⁹ με τίτλο «Πρώθηση της μαθησιακής κινητικότητας των νέων», με σκοπό την έναρξη δημόσιας συζήτησης σχετικά με τον καλύτερο τρόπο προώθησης της δυνατότητας των νέων στην Ευρώπη να αναπτύξουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους με τη μετάβασή τους στο εξωτερικό⁷⁰. Η παραμονή σε μια άλλη χώρα για σπουδές, μάθηση, απόκτηση επαγγελματικής εμπειρίας ή για εθελοντισμό αποτελεί έναν από τους κύριους τρόπους με τους οποίους οι νέοι μπορούν να ενισχύσουν την απασχολησιμότητά τους και την προσωπική τους εξέλιξη.

Η Ισχύουσα κατάσταση της μαθησιακής κινητικότητας

Η ΕΕ έχει μακρά προϊστορία στην υποστήριξη της μαθησιακής κινητικότητας, μέσω διαφόρων προγραμμάτων και πρωτοβουλιών. Για παράδειγμα, το πρόγραμμα Erasmus, στα 20 χρόνια της ύπαρξής του, έχει υποστηρίξει 2 εκατομμύρια σπουδαστές που πραγματοποίησαν μέρος των σπουδών τους ή εργάστηκαν ως μαθητευόμενοι στο εξωτερικό. Η υποστήριξη όμως της ΕΕ καλύπτει ένα πολύ μεγαλύτερο φάσμα τομέων, όπου περιλαμβάνονται η τριτοβάθμια εκπαίδευση και οι επιχειρήσεις, η έρευνα, η επαγγελματική εκπαίδευση και οι μαθητείες, η δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι ανταλλαγές νέων και ο εθελοντισμός, ο πολιτιστικός τομέας, οι νέοι επιχειρηματίες και η κοινωνία των πολιτών.

Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει βοηθήσει στην ανάπτυξη μιας σειράς εργαλείων για να καταστεί πιο εύκολη για τους νέους η μετάβαση στο εξωτερικό με σκοπό τη μάθηση, Συμπεριλαμβανομένων του Europass και του

---

⁶⁹ Πράσινη Βίβλος, Πρώθηση της μαθησιακής κινητικότητας των νέων, COM(2009) 329 τελικό, Βρυξέλλες, 8.7.2009

⁷⁰ Η συγκεκριμένη πράσινη βίβλος ασχολείται μόνο με την μαθησιακή κινητικότητα και όχι με την κινητικότητα στην αγορά εργασίας

ευρωπαϊκού συστήματος μεταφοράς και ακαδημαϊκών μονάδων (ECTS) για την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Συνολικά, τα υπάρχοντα προγράμματα κινητικότητας, τα εργαλεία και οι πρωτοβουλίες απευθύνονται σε νέους Ευρωπαίους σε ένα μεγάλο φάσμα καταστάσεων και πλαισίων. Ωστόσο, η μετάβαση στο εξωτερικό εξακολουθεί να αποτελεί την εξαίρεση αντί τον κανόνα και είναι πιο εύκολα προσιτή σε ορισμένες ομάδες, όπως οι σπουδαστές, έναντι άλλων, όπως οι ασκούμενοι ή οι μαθητευόμενοι. Το 2006, περίπου 310.000 νέοι μετακινήθηκαν στο εξωτερικό με την υποστήριξη ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Αυτό αντιστοιχεί μόνο στο 0,3% της ηλικιακής ομάδας 16-29 ετών στην ΕΕ, γεγονός που δείχνει ότι μπορούν να γίνουν πολύ περισσότερα σε αυτόν τον τομέα.⁷¹

Η αυξανόμενη σπουδαιότητα της μαθησιακής κινητικότητας

Η μαθησιακή κινητικότητα, δηλαδή η διακρατική κινητικότητα με σκοπό την απόκτηση νέων δεξιοτήτων, αποτελεί έναν από τους βασικούς τρόπους με τον οποίο ένα άτομο, ιδίως οι νέοι, μπορεί να ενισχύσει τη μελλοντική του απασχολησιμότητα και την προσωπική του εξέλιξη. Οι μελέτες επιβεβαιώνουν ότι η μαθησιακή κινητικότητα προσθέτει στο ανθρώπινο κεφάλαιο, αφού οι σπουδαστές έχουν πρόσβαση σε νέες γνώσεις και αναπτύσσουν νέες γλωσσικές δεξιότητες και διαπολιτισμικές ικανότητες. Επιπλέον, οι εργοδότες αναγνωρίζουν και εκτιμούν αυτά τα πλεονεκτήματα. Οι Ευρωπαίοι που μετακινούνται ως σπουδαστές είναι πιθανότερο να μετακινούνται και ως εργαζόμενοι, αργότερα στη ζωή τους. Η μαθησιακή κινητικότητα διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στο να καταστούν τα συστήματα αλλά και τα ιδρύματα εκπαίδευσης και κατάρτισης πιο ανοιχτά, πιο ευρωπαϊκά και διεθνή, με μεγαλύτερη πρόσβαση και αποτελεσματικότητα. Μπορεί επίσης να αυξήσει την ανταγωνιστικότητα της Ευρώπης και να συμβάλει στην ανάπτυξη μιας

---

⁷¹ Πράσινη Βίβλος, Πρώτηση της μαθησιακής κινητικότητας των νέων, COM(2009) 329 τελικό, Βρυξέλλες, 8.7.2009, σελ 5

κοινωνίας έντασης γνώσης, βοηθώντας έτσι στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής της Λισαβόνας για μεγέθυνση και απασχόληση.

Στο πλαίσιο της σημερινής διεθνούς οικονομικής κρίσης, η Επιτροπή έχει επισημάνει ότι η επένδυση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση είναι αποφασιστικής σημασίας. Έχει επίσης υπογραμμίσει ότι, αν και αποτελεί πειρασμό η διοχέτευση πόρων σε άλλες ενέργειες, ακριβώς σε εποχές οικονομικών δυσκολιών πρέπει να εξασφαλίζεται η επένδυση σε γνώσεις και δεξιότητες⁷². Επομένως, η κινητικότητα των εκπαιδευομένων πρέπει να καταστεί μέρος της ανανεωμένης προσπάθειας για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων και της ικανότητας της Ευρώπης να καινοτομεί και να ανταγωνίζεται σε διεθνές επίπεδο. Μπορεί επίσης να συμβάλει στο ξεπέρασμα του παραδόξου της μη κινητικότητας, όπου, ακόμη και σήμερα σε περίοδο σοβαρής κρίσης, εξακολουθούν να υπάρχουν κενές θέσεις εργασίας σε ορισμένες χώρες και κλάδους, λόγω της έλλειψης δεξιοτήτων.

Η μαθησιακή κινητικότητα έχει και άλλα θετικά στοιχεία. Μπορεί, π.χ., να συμβάλει στην καταπολέμηση των κινδύνων του απομονωτισμού, του προστατευτισμού και της ξеноφοβίας, που προκύπτουν σε περίοδο οικονομικής κρίσης. Μπορεί να βοηθήσει στην ανάπτυξη μιας βαθύτερης συνειδητοποίησης της ευρωπαϊκής ταυτότητας και της ιδιότητας του πολίτη μεταξύ των νέων. Επιταχύνει επίσης τη διάδοση της γνώσης, κάτι που αποτελεί βασικό στοιχείο για το μέλλον της Ευρώπης που θα βασίζεται στη γνώση.

Αντί να αποτελεί την εξαίρεση, όπως συμβαίνει σήμερα, η μαθησιακή κινητικότητα πρέπει να καταστεί ένα φυσικό χαρακτηριστικό των Ευρωπαίων και μια δυνατότητα ανοιχτή σε όλους τους νέους στην Ευρώπη. Κατ' αυτόν τον τρόπο, μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην εξασφάλιση της μελλοντικής ανταγωνιστικότητας και της συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

---

⁷² Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ένα σχέδιο ανάκαμψης της οικονομίας, COM(2008) 800, τελικό, Βρυξέλλες 26.11.2008, σελ. 15.

Οι βάσεις των πολιτικών παιδείας και εκπαίδευσης

Το άρθρο 165 της Συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ δηλώνει ότι η Ένωση συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και, αν αυτό απαιτείται, υποστηρίζοντας και συμπληρώνοντας τη δράση τους, σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών μελών για το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και την πολιτιστική και γλωσσική τους πολυμορφία. Η δράση της Ένωσης έχει ως στόχο:

- να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας, μέσω ιδίως της εκμάθησης και της διάδοσης των γλωσσών των κρατών μελών,
- να ευνοεί την κινητικότητα φοιτητών και εκπαιδευτικών, μεταξύ άλλων και μέσω της ακαδημαϊκής αναγνώρισης διπλωμάτων και περιόδων σπουδών,
- να προωθεί τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων,
- να αναπτύσσει την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για τα κοινά προβλήματα των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών μελών,
- να ευνοεί την ανάπτυξη των ανταλλαγών νέων, καθώς και οργανωτών κοινωνικομορφωτικών δραστηριοτήτων, και να ενθαρρύνει τη συμμετοχή των νέων στο δημοκρατικό βίο της Ευρώπης,
- να ενθαρρύνει την ανάπτυξη της εκπαίδευσης εξ αποστάσεως.
- να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση του αθλητισμού, προάγοντας την δικαιοσύνη και τον ανοιχτό χαρακτήρα των αθλητικών αναμετρήσεων και τη συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων για τον αθλητισμό φορέων, καθώς και προστατεύοντας τη σωματική και ηθική ακεραιότητα των αθλητών, ιδίως των νεότερων μεταξύ τους.

Σύμφωνα με το άρθρο 166 της ΣΛΕΕ, η Ένωση εφαρμόζει πολιτική επαγγελματικής εκπαίδευσης, η οποία στηρίζει και συμπληρώνει τις δράσεις

των κρατών μελών, σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών μελών για το περιεχόμενο και την οργάνωση της επαγγελματικής εκπαίδευσης. Η δράση της Ένωσης έχει ως στόχο:

- να διευκολύνει την προσαρμογή στις μεταλλαγές της βιομηχανίας, ιδίως μέσω της επαγγελματικής εκπαίδευσης και του επαγγελματικού αναπροσανατολισμού,
- να βελτιώνει την αρχική επαγγελματική εκπαίδευση και τη συνεχή κατάρτιση, για να διευκολύνεται η επαγγελματική ένταξη και επανένταξη στην αγορά της εργασίας,
- να διευκολύνει την πρόσβαση στην επαγγελματική εκπαίδευση και την ενίσχυση της κινητικότητας των εκπαιδευτών και των εκπαιδευομένων και ιδίως των νέων,
- να τονώνει τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων στον τομέα της κατάρτισης,
- να αναπτύσσει την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για τα κοινά προβλήματα των συστημάτων κατάρτισης των κρατών μελών.

Προκειμένου να συμβάλει στην υλοποίηση των στόχων των άρθρων 165 και 166, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και με την Επιτροπή των Περιφερειών, θεσπίζουν δράσεις ενθάρρυνσης, χωρίς να εναρμονίζουν τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών. Το Συμβούλιο, μετά από πρόταση της Επιτροπής, διατυπώνει συστάσεις. Ένας διαδικτυακός τόπος συγκεντρώνει τα μέτρα που λαμβάνονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση για να προωθήσουν την εκμάθηση γλωσσών και τη γλωσσική ποικιλομορφία. Η Επιτροπή προωθεί ένα στρατηγικό πλαίσιο για την πολυγλωσσία⁷³. Είναι

---

⁷³ Έκθεση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Μελέτη προγνώσεων για τον αντίκτυπο στην καθολική υπηρεσία από την πλήρη υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς ταχυδρομικών υπηρεσιών το 2009, COM(2005) 596 τελικό, Βρυξέλλες, 18.10.2006

προφανές ότι η ΕΕ, όχι μόνο σέβεται την πολιτισμική ποικιλία των κρατών μελών της, αλλά την ενθαρρύνει.

Στη βάση της συνεργασίας στο πεδίο της παιδείας υπάρχει η συλλογή και διάδοση πληροφοριών πάνω στα προγράμματα και τα σχέδια των διάφορων οργανισμών ανώτερης εκπαίδευσης στα κράτη μέλη. Ένα δίκτυο πληροφοριών για την εκπαίδευση στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, υπό το όνομα EURYDICE, είναι στη διάθεση αυτών που έχουν διάφορες αρμοδιότητες στο πεδίο της εκπαίδευσης, όπως είναι τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, οι εθνικές αρχές και οι υπεύθυνοι για την ανώτερη εκπαίδευση στα κράτη μέλη⁷⁴. Το δίκτυο EURYDICE είναι το κύριο μέσο παροχής πληροφοριών για τις δομές, τα συστήματα και τις εξελίξεις στο πεδίο της εκπαίδευσης σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Το δίκτυο επιτρέπει την αμοιβαία ανταλλαγή εμπειριστατωμένων πληροφοριών, συγκριτικών μελετών, εκθέσεων και ερευνών πάνω σε θέματα κοινής προτεραιότητας, τα οποία καθορίζονται, μεταξύ άλλων, από την Εκπαιδευτική Επιτροπή και τη συμβουλευτική επιτροπή για την επαγγελματική κατάρτιση⁷⁵. Ένα κοινό πλαίσιο για τη συστηματική παραγωγή ευρωπαϊκών στατιστικών στον τομέα της εκπαίδευσης και της διά βίου μάθησης είναι η βάση για τις πολιτικές αποφάσεις σε αυτόν τον τομέα⁷⁶.

Μια απόφαση του Συμβουλίου αποσκοπεί στο να ευνοήσει την κινητικότητα και την ευελιξία στην αγορά εργασίας της Ευρώπης, βελτιώνοντας τη διαφάνεια και διευκολύνοντας την αμοιβαία αναγνώριση των διπλωμάτων, των επαγγελματικών προσόντων και των ικανοτήτων. Αυτό θα επιτευχθεί με την καθιέρωση, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ενός ενιαίου πλαισίου

---

⁷⁴ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΥΠΟΥΡΓΩΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΣΥΝΕΡΧΟΜΕΝΩΝ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 27ης Νοεμβρίου 1992 σχετικά με το δίκτυο εκπαιδευτικών πληροφοριών στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (Eurydice) (92/C 336/06)

⁷⁵ 2004/223/ΕΚ: Απόφαση του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2004, για θέσπιση του καταστατικού της συμβουλευτικής επιτροπής για την επαγγελματική κατάρτιση

⁷⁶ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 452/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Απριλίου 2008 σχετικά με την παραγωγή και την ανάπτυξη στατιστικών για την εκπαίδευση και τη διά βίου μάθηση

με προσωπικό χαρακτήρα, του λεγόμενου "Europass"⁷⁷, το οποίο θα έχει τη μορφή δομημένου χαρτοφυλακίου όπου θα συγκεντρώνονται όλα τα προϋπάρχοντα αλλά διαφορετικά έγγραφα: "Europass – ευρωπαϊκό βιογραφικό", "Europass - Κινητικότητα" (για τις περιόδους μαθητείας σε άλλες χώρες), "Europass – συμπλήρωμα διπλώματος" (για την τριτοβάθμια εκπαίδευση), " Europass – συμπλήρωμα πιστοποιητικού" (για την επαγγελματική κατάρτιση), " Europass – διαβατήριο γλωσσών" (για τις γλωσσικές ικανότητες).

Προγράμματα παιδείας και κατάρτισης της ΕΕ

Είκοσι χρόνια μετά την εκκίνηση του πρωτοποριακού προγράμματος Erasmus, το 1987, η ΕΚ/ΕΕ θέσπισε το «πρόγραμμα δράσης στον τομέα της δια βίου μάθησης»⁷⁸, το οποίο επιδιώκει την ανάπτυξη και ενίσχυση των ανταλλαγών, της συνεργασίας και της κινητικότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ένωση⁷⁹. Ο βασικός στόχος του προγράμματος είναι να καταστήσει τα ευρωπαϊκά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης παγκόσμιο σημείο αναφοράς ως προς την ποιότητα σύμφωνα με τη στρατηγική της Λισαβόνας, συμβάλλοντας συγχρόνως στην ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προηγμένης κοινωνίας της γνώσης, με βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή. Μια σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου στοχεύει να ενθαρρύνει και να διευκολύνει τις εθνικές μεταρρυθμίσεις παρέχοντας, για πρώτη φορά σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ένα

---

⁷⁷ Απόφαση αριθ. 2241/2004/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 2004, σχετικά με το ενιαίο κοινοτικό πλαίσιο για τη διαφάνεια των επαγγελματικών προσόντων και ικανοτήτων (Europass)

⁷⁸ http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc78_en.htm στις 14.02.2011

⁷⁹ ΑΠΟΦΑΣΗ ΑΡΙΘ. 1720/2006/ΕΚ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 15ης Νοεμβρίου 2006 για τη θέσπιση προγράμματος δράσης στον τομέα της δια βίου μάθησης

πλαίσιο των βασικών ειδικοτήτων που κάθε Ευρωπαίος πολίτης πρέπει να έχει προκειμένου να ευημερήσει στη βασισμένη στη γνώση κοινωνία⁸⁰.

Το πρόγραμμα δράσης χωρίζεται σε έξι υποπρογράμματα, από τα οποία τα τέσσερα είναι τομεακά. Όλα τα προγράμματα έχουν την ίδια δομή και καλύπτουν τόσο τις ανάγκες διδασκαλίας και μάθησης των συμμετεχόντων όσο και τα ιδρύματα και τους οργανισμούς που παρέχουν ή διευκολύνουν την εκπαίδευση σε κάθε τομέα. Η κινητικότητα, οι γλώσσες και οι νέες τεχνολογίες περιλαμβάνονται σε όλες τις ενέργειες.

Το πρόγραμμα Comenius⁸¹ αφορά την προσχολική και τη σχολική εκπαίδευση έως το τέλος της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και τα ιδρύματα και τους οργανισμούς που παρέχουν την εκπαίδευση αυτή. Οι δύο ειδικοί στόχοι του προγράμματος είναι οι εξής: να αναπτυχθεί στους νέους και στο εκπαιδευτικό προσωπικό η κατανόηση της ποικιλομορφίας των ευρωπαϊκών πολιτισμών και γλωσσών και της αξίας της· και να βοηθηθούν οι νέοι ώστε να αποκτήσουν τις βασικές ζωτικές δεξιότητες και ικανότητες που είναι απαραίτητες για την προσωπική τους ανάπτυξη, για τη μελλοντική τους απασχόληση και για να γίνουν ενεργοί πολίτες. Το Comenius θα ενισχύσει κατά την επταετή περίοδο εφαρμογής του τις διασχολικές δραστηριότητες τουλάχιστον τριών εκατομμυρίων μαθητών.

Το πρόγραμμα Erasmus⁸² αφορά την επίσημη τριτοβάθμια εκπαίδευση και επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση σε τριτοβάθμιο επίπεδο, ανεξάρτητα από τη διάρκεια του κύκλου σπουδών, περιλαμβανομένου του διδακτορικού. Σε σχέση με τα προηγούμενα προγράμματα, η επαγγελματική εκπαίδευση σε τριτοβάθμιο επίπεδο υπάγεται στο πρόγραμμα Erasmus και όχι πλέον στο πρόγραμμα Leonardo da Vinci. Οι δύο ειδικοί στόχοι του προγράμματος Erasmus είναι: η υποστήριξη της επίτευξης του ευρωπαϊκού χώρου της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης· και η ενίσχυση της συμβολής της

---

⁸⁰ Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τις βασικές ικανότητες της δια βίου μάθησης

⁸¹ http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc84_en.htm στις 9.2.2011

⁸² http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc80_en.htm στις 9.2.2011

τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της προχωρημένης επαγγελματικής εκπαίδευσης στη διαδικασία της καινοτομίας. Το παράλληλο πρόγραμμα Erasmus Mundus (2009-2013) στοχεύει στην ενίσχυση της ποιότητας στην ευρωπαϊκή τριτοβάθμια εκπαίδευση και στην προώθηση της διαπολιτισμικής κατανόησης μέσω της συνεργασίας με τρίτες χώρες⁸³.

Το πρόγραμμα Leonardo da Vinci⁸⁴ αφορά την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση εκτός του τριτοβάθμιου επιπέδου. Οι ειδικοί στόχοι του προγράμματος είναι: η υποστήριξη των συμμετεχόντων σε δραστηριότητες κατάρτισης για την απόκτηση και τη χρήση γνώσεων, δεξιοτήτων και προσόντων που διευκολύνουν την προσωπική εξέλιξη, την απασχολησιμότητα και τη συμμετοχή στην ευρωπαϊκή αγορά εργασίας· η υποστήριξη ποιοτικών βελτιώσεων και καινοτομιών· και η ενίσχυση της ελκυστικότητας της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης καθώς και της κινητικότητας. Το Leonardo προβλέπεται να συμμετάσχει κάθε χρόνο στην τοποθέτηση 80.000 ατόμων σε επιχειρήσεις.

Το πρόγραμμα Grundtvig⁸⁵ καλύπτει όλες τις μορφές εκπαίδευσης ενηλίκων. Οι στόχοι του είναι: η αντιμετώπιση της πρόκλησης που δημιουργεί η γήρανση του πληθυσμού στην Ευρώπη για την εκπαίδευση· και η συνδρομή στην παροχή δυνατοτήτων στους ενήλικους για τη βελτίωση των γνώσεων και των ικανοτήτων τους. Το Grundtvig θα ενισχύει κάθε χρόνο την κινητικότητα 7.000 ενηλίκων που ενδιαφέρονται για την εκπαίδευσή τους.

Το εγκάρσιο πρόγραμμα⁸⁶ καλύπτει κυρίως δραστηριότητες που ξεπερνούν τα όρια των τομεακών προγραμμάτων. Αυτό το πρόγραμμα περιλαμβάνει τις ακόλουθες τέσσερις βασικές δραστηριότητες στον τομέα της

---

⁸³ Απόφαση αριθ. 1298/2008/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τη θέσπιση του προγράμματος δράσης Erasmus Mundus 2009-2013 για την ενίσχυση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και για την προώθηση της διαπολιτισμικής κατανόησης μέσω της συνεργασίας με τρίτες χώρες Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ

⁸⁴ http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc82_en.htm στις 9.2.2011

⁸⁵ http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc86_en.htm στις 9.2.2011

⁸⁶ ΑΠΟΦΑΣΗ ΑΡΙΘ. 1720/2006/ΕΚ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 15ης Νοεμβρίου 2006 για τη θέσπιση προγράμματος δράσης στον τομέα της διά βίου μάθησης

διά βίου μάθησης: τη συνεργασία και καινοτομία στον τομέα των πολιτικών· την προώθηση της εκμάθησης γλωσσών· την ανάπτυξη καινοτόμου περιεχομένου, υπηρεσιών, παιδαγωγικών μεθόδων και πρακτικής με βάση τις τεχνολογίες της πληροφορίας και επικοινωνίας (ΤΠΕ)· και τη διάδοση και αξιοποίηση των αποτελεσμάτων των δραστηριοτήτων που υποστηρίζονται στο πλαίσιο του προγράμματος ή προηγούμενων σχετικών προγραμμάτων καθώς και ανταλλαγή καλών πρακτικών.

Το πρόγραμμα Jean Monnet⁸⁷ αφορά ειδικά τα ζητήματα ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης του ακαδημαϊκού τομέα και την υποστήριξη στα ιδρύματα και στις ενώσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Το πρόγραμμα αυτό καλύπτει τρεις βασικές δραστηριότητες: τη δράση Jean Monnet, στην οποία μπορούν να συμμετέχουν επίσης ιδρύματα από τρίτες χώρες · τις λειτουργικές επιχορηγήσεις σε καθορισμένα ιδρύματα τα οποία επιδιώκουν ένα στόχο ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος · και τις λειτουργικές επιχορηγήσεις για την υποστήριξη άλλων ευρωπαϊκών ιδρυμάτων και ενώσεων στους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Τα ιδρύματα, τα οποία καθορίζει η απόφαση 1720/2006 είναι το Κολέγιο της Ευρώπης, το Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο της Φλωρεντίας, το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Δημόσιας Διοίκησης του Μάαστριχτ, η Ευρωπαϊκή Ακαδημία Δικαίου της Trier, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για την Ανάπτυξη της Εκπαίδευσης Ειδικών Αναγκών του Middelfart και το Διεθνές Κέντρο Ευρωπαϊκής Κατάρτισης της Νίκαιας (CIFE). Τουλάχιστον το 65% του προϋπολογισμού του προγράμματος Jean Monnet αφιερώνεται σε αυτές τις επιχορηγήσεις.

Τα προγράμματα για την εκπαίδευση της ΕΕ έχουν στόχο την υλοποίηση των νομικών διατάξεων της. Η Εκπαιδευτική πολιτική της Ένωσης χαρακτηρίζεται από στοιχεία αναπροσαρμογής, εμπάθυνσης, διεύρυνσης και μεγαλύτερης αποτελεσματικότητας⁸⁸. Τα προγράμματα αυτά λιγότερο ή

---

⁸⁷ http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc88_en.htm στις 9.2.2011

⁸⁸ Γρόλλιος Δ. Γιώργος, «Ιδεολογία, Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Πολιτική, Λόγος και Πράξη των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων για την Εκπαίδευση», Gutenberg, Αθήνα, 1999, σελ 13

περισσότερο πρωτότυπα αποτελούν σε μεγάλο βαθμό την ουσία της δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της εκπαίδευσης και κατάρτισης⁸⁹.

Για την επίτευξη των στόχων του, το πρόγραμμα δράσης στον τομέα της διά βίου μάθησης υποστηρίζει τις ακόλουθες δραστηριότητες⁹⁰:

- την κινητικότητα των προσώπων στο πλαίσιο της διά βίου μάθησης,
- τις διμερείς και πολυμερείς εταιρικές σχέσεις,
- τα μονομερή, εθνικά ή πολυμερή σχέδια, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αποσκοπούν στην προώθηση της ποιότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης μέσω της διακρατικής μεταφοράς καινοτομίας,
- τα πολυμερή δίκτυα·
- τις μελέτες και μεταρρυθμίσεις των πολιτικών και των συστημάτων στον τομέα της διά βίου μάθησης καθώς και των συνισταμένων τους·
- την παροχή λειτουργικών επιχορηγήσεων για την υποστήριξη ορισμένων λειτουργικών και διοικητικών δαπανών των ιδρυμάτων και ενώσεων·
- τα συνοδευτικά μέτρα, δηλαδή τις άλλες πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στην προαγωγή των στόχων του προγράμματος·
- τις προπαρασκευαστικά μέτρα για τις δραστηριότητες αυτές·
- τις δράσεις για την αύξηση της ενημέρωσης για το πρόγραμμα καθώς και για την παρακολούθηση και αξιολόγησή του.

Η συμμετοχή στο πρόγραμμα της διά βίου μάθησης είναι ανοικτή όχι μόνο για τα κράτη μέλη αλλά και για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ), τα μέλη του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) (Ισλανδία, Λιχτενστάιν και Νορβηγία), την Ελβετική

---

⁸⁹ Σιάκαρης Κωνσταντίνος, «Από την ΕΟΚ στην ΕΕ, Η αδύνατη Εκπαιδευτική Πολιτική», Gutenberg, Αθήνα, 2006, σελ. 39

⁹⁰ http://europedia.moussis.eu/books/Book_2/5/13/04/02/?all=1 στις 14.02.2011

Συνομοσπονδία καθώς τις χώρες που είναι υποψήφιας για προσχώρηση στην ΕΕ και τις εν δυνάμει υποψήφιας χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, σύμφωνα με τους κανόνες και τις συμφωνίες που διέπουν τη συμμετοχή τους στα ευρωπαϊκά προγράμματα. Η διαχείριση του προγράμματος γίνεται από κοινού από την Επιτροπή και τα εθνικά γραφεία. Στο πλαίσιο αυτό, τα εθνικά γραφεία μπορούν να εξασφαλίσουν την επιλογή ορισμένων τύπων σχεδίων, κινητικότητας προσώπων, διμερών και πολυμερών εταιρικών σχέσεων ή μονομερών και εθνικών σχεδίων.

Οι **δικαιούχοι** του προγράμματος της διά βίου μάθησης είναι:

- μαθητές, σπουδαστές, εκπαιδευόμενοι και ενήλικοι διδασκόμενοι·
- κάθε κατηγορία εκπαιδευτικού προσωπικού·
- άτομα από την αγορά εργασίας·
- ιδρύματα και οργανισμοί που υποβάλλουν προσφορές στο πλαίσιο του προγράμματος·
- άτομα και οργανισμοί αρμόδιοι για τα εκπαιδευτικά συστήματα και τις εκπαιδευτικές πολιτικές σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο·
- επιχειρήσεις, κοινωνικοί εταίροι και οι οργανώσεις τους σε όλα τα επίπεδα, περιλαμβανομένων των επαγγελματικών οργανώσεων και των εμπορικών και βιομηχανικών επιμελητηρίων·
- φορείς που παρέχουν υπηρεσίες προσανατολισμού, συμβουλευτικής και πληροφόρησης·
- ενώσεις συμμετεχόντων, γονείς ή εκπαιδευτικοί·
- ερευνητικά κέντρα και οργανισμοί·

- μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, οργανισμοί εθελοντικών δραστηριοτήτων και μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ).⁹¹

Το πρόγραμμα «Νεολαία εν δράση», για την περίοδο 2007-2013, έχει πέντε γενικούς στόχους, οι οποίοι είναι συμπληρωματικοί των άλλων δραστηριοτήτων της ΕΕ, όπως κατάρτιση, πολιτισμός, αθλητισμός ή απασχόληση⁹². Οι γενικοί στόχοι του προγράμματος είναι: (α) η προώθηση της ενεργού συμμετοχής των νέων ως πολιτών γενικότερα και ως ευρωπαϊών πολιτών ειδικότερα· (β) η ανάπτυξη της αλληλεγγύης και της ανεκτικότητας μεταξύ των νέων, ιδίως με σκοπό να ενισχυθεί η κοινωνική συνοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης· (γ) η ενίσχυση της αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των νέων σε διάφορες χώρες· (δ) η βελτίωση της ποιότητας των συστημάτων που υποστηρίζουν τις δραστηριότητες των νέων και ανάπτυξη των δυνατοτήτων των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στον τομέα της νεολαίας· και (ε) η ανάπτυξη της ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα της νεολαίας. Το πρόγραμμα υποστηρίζει σχέδια μικρής κλίμακας με ενεργό συμμετοχή των νέων. Τα σχέδια αυτά μπορεί να είναι τοπικά, περιφερειακά, εθνικά ή διεθνή συμπεριλαμβανομένων παρόμοιων σχεδίων διαφόρων συμμετεχουσών χωρών που έχουν δικτυωθεί. Το πρόγραμμα είναι ανοιχτό στα κράτη μέλη της ΕΕ και της ΕΖΕΣ, στις υποψήφιες για ένταξη στην ΕΕ χώρες και στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων καθώς και στην Ελβετία με την επιφύλαξη υπογραφής διμερούς συμφωνίας και στις τρίτες χώρες (ή χώρες εταίρους) που έχουν υπογράψει συμφωνίες συνεργασίας στον τομέα της νεολαίας με την ΕΕ.

Το πρόγραμμα «Νεολαία εν Δράσει» προβλέπει πέντε δράσεις που έχουν σκοπό την υλοποίηση των γενικών και ειδικών του στόχων⁹³.

---

⁹¹ http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/c11082_el.htm
στις 9.2.2011

⁹² Απόφαση αριθ. 1719/2006/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15ης Νοεμβρίου 2006 για τη θέσπιση του προγράμματος «Νεολαία εν δράσει» για την περίοδο 2007-2013

⁹³ Απόφαση Αριθ. 1720/2006/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15ης Νοεμβρίου 2006 για τη θέσπιση προγράμματος δράσης στον τομέα της διά βίου μάθησης

1. Η δράση «Νεολαία για την Ευρώπη» αποβλέπει κυρίως στην ενίσχυση των ανταλλαγών μεταξύ νέων μέσα στην προοπτική αύξησης της κινητικότητάς τους ενδυναμώνοντας την αίσθησή τους ότι είναι Ευρωπαίοι πολίτες.
2. Η δράση «ευρωπαϊκή εθελοντική υπηρεσία» αποσκοπεί στην ενίσχυση της συμμετοχής των νέων σε διάφορες μορφές εθελοντικών δραστηριοτήτων, εντός και εκτός της ΕΕ, στο πλαίσιο της προοπτικής για ανάπτυξη της αλληλεγγύης μεταξύ των νέων, της προαγωγής της ενεργού συμμετοχής τους ως πολιτών και της αύξησης της αμοιβαίας κατανόησής τους⁹⁴.
3. Η δράση «Νεολαία στον κόσμο» συμβάλλει στην ανάπτυξη της αμοιβαίας κατανόησης και στην ενεργό δέσμευση σε ένα πνεύμα ανοίγματος στον κόσμο.
4. Η δράση «Συστήματα Υποστήριξης των Νέων»⁹⁵ υποστηρίζει: οργανισμούς που δραστηριοποιούνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μη κυβερνητικές οργανώσεις που επιδιώκουν στόχους γενικού ευρωπαϊκού συμφέροντος και το ευρωπαϊκό φόρουμ νεολαίας και τις δραστηριότητές του.
5. Η δράση «Υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Συνεργασίας στον τομέα της Νεολαίας» αποσκοπεί στη διοργάνωση ενός οργανωμένου διαλόγου μεταξύ των διαφόρων παραγόντων του κόσμου της νεολαίας.

Ένα ειδικό πρόγραμμα συνεργασίας με τρίτες χώρες σε θέματα παιδείας, κατάρτισης και νεολαίας είναι το πρόγραμμα Διευρωπαϊκής κινητικότητας για πανεπιστημιακές σπουδές (TEMPUS)⁹⁶. Το Tempus IV (2007-2013) υποστηρίζει τον εκσυγχρονισμό της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και δημιουργεί ένα πεδίο συνεργασίας στις χώρες που περιβάλλουν την ΕΕ.

---

⁹⁴ http://ec.europa.eu/youth/youth-in-actionprogramme/doc82_en.htm στις 14.02.2011

⁹⁵ http://www.ycni.org/euro_international/action_4.html στις 14.02.2011

⁹⁶ http://eacea.ec.europa.eu/tempus/index_en.php στις 14.02.2011

Καθιερωμένο το 1990 μετά από την πτώση του τείχους του Βερολίνου, το πρόγραμμα καλύπτει τώρα 27 χώρες στα δυτικά Βαλκάνια, την Ανατολική Ευρώπη και την κεντρική Ασία, τη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή. Το Tempus IV χρηματοδοτεί δύο τύπους δράσεων:

(α) Κοινά προγράμματα βασισμένα σε πολύπλευρες συνεργασίες μεταξύ ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, επιχειρήσεων, υπουργείων, μη κυβερνητικών οργανώσεων και άλλων οργανώσεων που λειτουργούν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στην ΕΕ και στις συνεργαζόμενες χώρες. Αυτές οι συνεργασίες στοχεύουν στο να αναπτύξουν, να εκσυγχρονίσουν και να διαδώσουν νέα προγράμματα σπουδών, μεθόδους ή εκπαιδευτική ύλη, να προωθήσουν την ποιότητα της εκπαίδευσης, και να εκσυγχρονίσουν τη διαχείριση και τη διακυβέρνηση των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης· και

(β) διαρθρωτικά μέτρα, που συμβάλλουν στην ανάπτυξη και τη μεταρρύθμιση των ιδρυμάτων και των συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις συνεργαζόμενες χώρες, για να βελτιώσουν την ποιότητα και να αυξήσουν τη σύγκλισή τους με τις εξελίξεις στην ΕΕ⁹⁷.

---

⁹⁷ Παρουσίαση αυτών των προγραμμάτων βλ. σε Ν. Μούσης, Ευρωπαϊκή Ένωση: Οικονομία, Δίκαιο, Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2011, σελ. 248-251,

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην προσπάθεια να παρουσιάσει κανείς μια εικόνα της εξέλιξης των ενεργειών ως προς την εκπαίδευση, όπως αυτή αποτυπώνεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και να προσδιορίσει βασικά στοιχεία της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής στρατηγικής που επηρεάζουν και την εθνική εκπαιδευτική πολιτική, διαπιστώνει ότι η εκπαίδευση προσαρμόζεται στις απαιτήσεις της σύγχρονης οικονομίας και οι στόχοι της διαμορφώνονται με βάση τις νέες προκλήσεις που εμφανίζονται. Η ανάπτυξη της οικονομίας αυξητικά έχει επηρεάσει τόσο τον τομέα παραγωγής όσο και τον τομέα παροχής υπηρεσιών λόγω των επιστημονικών και τεχνολογικών εξελίξεων και με την ολοκλήρωση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς απαιτείται εργατικό δυναμικό ανωτέρου επιπέδου, γνώσεων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων⁹⁸.

Κατά τη σύνοδο της Λισαβόνας το 2000, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναγνώρισε ότι η Ένωση βρίσκεται αντιμέτωπη με νέες προκλήσεις και μεγάλες ποιοτικές αλλαγές όσον αφορά τη σύνδεση των παρεχόμενων υπηρεσιών της εκπαίδευσης και κατάρτισης με τις ανάγκες της αγοράς και τις οικονομικές μεταβολές σε παγκόσμιο επίπεδο. Ο προβληματισμός ως προς ένα εκσυγχρονισμένο στρατηγικό πλαίσιο για τη συνεργασία των κρατών – μελών στον τομέα της εκπαίδευσης και κατάρτισης, ως βασικούς τομείς για την απασχόληση και την ανάπτυξη οδήγησε στην οριοθέτηση των εργασιών και δράσεων της Ένωσης με καθορισμένο σχεδιασμό ως το 2010 και ορίζοντα επέκτασης και μετά το 2010. Ο γρήγορος και επιταχυνόμενος ρυθμός των αλλαγών καθόρισε τον στρατηγικό στόχο της Ένωσης να γίνει η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή.

Στην έκθεση της Επιτροπής «Η πραγμάτωση μιας ευρωπαϊκής περιοχής δια βίου μάθησης» τον Νοέμβριο του 2001 έγιναν πιο συγκεκριμένοι οι στόχοι της δια βίου εκπαίδευσης, προσδιορίζοντας ότι η εκπαίδευση δεν

---

⁹⁸ Παγκάκης Λ. Γρηγόρης, «Νεοελληνική Εκπαιδευτική Πολιτική», Εκδόσεις Σάκουλα, Αθήνα, 2006, σελ. 209

περιορίζεται σε συγκεκριμένα χρονικά πλαίσια, αλλά αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο που εκτείνεται σε όλη τη διάρκεια ζωής του ανθρώπου, όπως φαίνεται και στο 1^ο Κεφάλαιο της παρούσας εργασίας. Επιπλέον αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την οικονομική, πολιτική και κοινωνική ανάπτυξη μιας χώρας. Ο σημαντικός ρόλος της εκπαίδευσης φαίνεται και από το γεγονός ότι όσο πιο ποιοτική και αποτελεσματική είναι η εκπαίδευση, τόσο πιο ανταγωνιστική είναι η χώρα διεθνώς, επειδή η κοινωνική πολιτική της επιτρέπει να υπερισχύει των άλλων χωρών.

Η εκπαιδευτική πολιτική κάθε κράτους – μέλους της Ένωσης αποτελεί αρμοδιότητα εθνική, όπως διαφαίνεται και στο 2^ο Κεφάλαιο. Αυτό ορίζεται άλλωστε από το άρθρο 165 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου ρητά αναγνωρίζεται ο απόλυτος έλεγχος του κράτους στο εθνικό σύστημα παιδείας. Οι Υπουργοί Παιδείας των κρατών – μελών συνέρχονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο για θέματα εκπαίδευσης. Καλούνται να διαχειριστούν θέματα εκπαίδευσης που προωθούν τους ευρωπαϊκούς στόχους και τις δεσμεύσεις της Ευρώπης και ταυτόχρονα να λαμβάνουν υπόψη τους τις εθνικές πολιτικές δράσεις σε θέματα παιδείας. Οφείλουν κατ' επέκταση να τηρούν μια ισορροπία ανάμεσα στις ενέργειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εκπαίδευση και των εθνικών τους πολιτικών. Ενώ σε εθνικό επίπεδο υπάρχει αυτονομία όσον αφορά τα θέματα εκπαίδευσης στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να τηρούνται οι όροι που υπαγορεύει η συνθήκη συνεργασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η εφαρμογή λοιπόν μιας κοινής πολιτικής στο εκπαιδευτικό σύστημα είναι ένα δύσκολο εγχείρημα καθότι τα κράτη – μέλη δίνουν διαφορετική βαρύτητα σε κάθε θέμα ανάλογα με τις προκλήσεις και τις ανάγκες που αντιμετωπίζει η κάθε χώρα.

Οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις τα τελευταία χρόνια και οι επερχόμενες αλλαγές κατέστησαν αναγκαία τη δια βίου μάθηση για την ανάπτυξη κάθε χώρας σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Όλες οι πολιτικές της ευρωπαϊκής ένωσης σε σχέση με την παιδεία συνδέονται έμμεσα ή άμεσα με τη δια βίου μάθηση (Κεφάλαιο 1^ο). Ο στόχος εστιάζεται στη συνεργασία των κρατών – μελών στους τομείς της εκπαίδευσης και κατάρτισης, ως

βασικούς τομείς για την απασχόληση και την ανάπτυξη. Κάθε εκπαιδευτικός προγραμματισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης φαίνεται να στοχεύει στην καλύτερη δυνατότητα πρόσβασης στην αγορά εργασίας και την αύξηση της απασχολησιμότητας. Πιο συγκεκριμένα βλέποντας τους στρατηγικούς στόχους των εκπαιδευτικών συστημάτων που τέθηκαν από τη Συνθήκη της Λισαβόνας διαπιστώνεται μια βραχυπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη σύνδεση της εκπαίδευσης σχεδόν αποκλειστικά με την εργασία.

Σε μία τέτοια προοπτική ο μαθητής ωθείται μέσα από το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα από τη σχολική κιόλας ηλικία στην οικειοποίηση της λογικής να μαθαίνει ό,τι του είναι χρήσιμο για τη μελλοντική του εργασία. Αποδεκτή πλέον είναι μόνο η καλλιέργεια των επιστημών που προσφέρει άμεση χρηστική γνώση, η οποία χρηστική γνώση υποστηρίζεται ότι συμβάλει στην ανάπτυξη της υποκειμενικότητας. Το πρόβλημα όμως έγκειται στο γεγονός ότι η γνώση αντικαθίσταται από τις χρηστικές πληροφορίες και είναι μια πραγματικότητα που ενισχύεται από συγκεκριμένες δράσεις πολιτικών αποφάσεων που προκύπτουν από την Ευρωπαϊκή συνεργασία. Γενικότερα, η παιδεία κινδυνεύει όταν προσδιορίζεται μόνο με την προσφορά ή ζήτηση εργασίας, διότι συνδέεται άμεσα με το κέρδος και αποσπάται από το βασικό της καθήκον, την προώθηση των βασικών πανανθρώπινων αξιών⁹⁹.

Ένα άλλο ζήτημα που προκύπτει είναι αυτό της εφαρμογής της εκπαιδευτικής πολιτικής σε όλα τα κράτη – μέλη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση χωρίς να επιβάλει τις εκπαιδευτικές πολιτικές, επηρεάζει σημαντικά τις ενέργειες κάθε κράτους – μέλους στην εκπαίδευση. Προκειμένου τα κράτη – μέλη να ανταποκριθούν στις νέες εκπαιδευτικές ανάγκες και συνθήκες που δημιουργούνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο ακολουθούν την ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική υποστηρίζοντας δράσεις όπως η αναγνώριση τίτλων σπουδών, η κινητικότητα, η συνεργασία των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων κτλ (Κεφάλαιο 4^ο & 5^ο). Με αυτόν τον τρόπο κάθε κράτος – μέλος εντάσσει στους

---

⁹⁹ Νικολάου Σουζάνα - Μαρία, «Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εκπαίδευση και οι ενέργειες της Ελλάδας (2000 – 2008)», Gutenberg, Αθήνα, 2008, σελ. 154 - 155

δικούς του ιδιαίτερους στόχους και τους ευρωπαϊκούς, γιατί έτσι μπορεί να κάνει χρήση των ευκαιριών και των παροχών που δίνει η Ευρωπαϊκή Ένωση ώστε στο τέλος να εξυπηρετήσει τους εθνικούς του στόχους.

Οι δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της εκπαίδευσης αποσκοπούν κυρίως στο να καταστήσουν τους πολίτες ικανούς να ανταπεξέλθουν στην ανταγωνιστικότητα, την καινοτομία, την κοινωνική συνοχή, την απασχολησιμότητα και την ενεργό συμμετοχή στην κοινωνία της γνώσης.

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα του συμβουλίου της 12^{ης} Μαΐου 2009 σχετικά με το στρατηγικό πλαίσιο για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης 2020 θέτονται οι εξής τέσσερις στόχοι¹⁰⁰:

1. Η υλοποίηση της δια βίου μάθησης και κινητικότητας που λόγω των προκλήσεων που θέτουν οι δημογραφικές αλλαγές και η τακτική ανάγκη ενημέρωσης και ανάπτυξης των δεξιοτήτων ανάλογα με τις μεταβαλλόμενες οικονομικές και κοινωνικές περιστάσεις, απαιτούνται διά βίου προσέγγιση της μάθησης καθώς και συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης ικανότερα να ανταποκρίνονται στις αλλαγές και πλέον ανοικτά στον ευρύτερο κόσμο. Θα πρέπει να αναληφθούν ενέργειες για να εξασφαλιστούν τόσο η εκπόνηση εθνικών πλαισίων προσόντων τα οποία να βασίζονται σε χρήσιμα αποτελέσματα μάθησης όσο και η σύνδεσή τους με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων, η δημιουργία πλέον ευέλικτων οδών μάθησης - στις οποίες περιλαμβάνονται η καλύτερη μετάβαση μεταξύ των διαφόρων τομέων εκπαίδευσης και κατάρτισης, το μεγαλύτερο άνοιγμα προς τη μη τυπική και την άτυπη μάθηση, και μεγαλύτερη διαφάνεια και αναγνώριση της μαθησιακών αποτελεσμάτων. Πρέπει επίσης να καταβληθούν περαιτέρω προσπάθειες για να προαχθεί η εκπαίδευση των ενηλίκων, να βελτιωθεί η ποιότητα των συστημάτων καθοδήγησης και να καταστεί ελκυστικότερη η μάθηση. Ως ουσιώδες στοιχείο της διά βίου μάθησης

---

¹⁰⁰ Συμπεράσματα του συμβουλίου της 12ης Μαΐου 2009 σχετικά με ένα στρατηγικό πλαίσιο για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης («ΕΚ 2020»)

και ως σημαντικό μέσο για την ενίσχυση της απασχολησιμότητας και της προσαρμοστικότητας των ατόμων είναι η μαθησιακή κινητικότητα και η κινητικότητα των διδασκόντων και των εκπαιδευτών τους που θα πρέπει να διευρυνθούν σταδιακά έτσι ώστε οι περίοδοι μάθησης στο εξωτερικό - τόσο στην Ευρώπη όσο και στον ευρύτερο κόσμο - να καταστούν ο κανόνας και όχι η εξαίρεση.

2. Η βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης και της κατάρτισης έχει ζωτική σημασία για την επιτυχία της Ευρώπης και την ενίσχυση της απασχολησιμότητας. Η κυριότερη πρόκληση έγκειται στην εξασφάλιση της απόκτησης βασικών ικανοτήτων από όλους. Για να επιτευχθεί ο στόχος αυτός κατά βιώσιμο τρόπο, πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στην αύξηση του επιπέδου βασικών δεξιοτήτων, όπως ο γραμματισμός και ο αριθμητισμός, με τη βελτίωση της ελκυστικότητας των μαθηματικών, των άλλων θετικών επιστημών και της τεχνολογίας, καθώς και στη βελτίωση των γλωσσικών ικανοτήτων. Ταυτόχρονα, πρέπει να εξασφαλιστεί διδασκαλία υψηλής ποιότητας, να παρασχεθεί κατάλληλη αρχική εκπαίδευση των διδασκόντων, συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη στους διδάσκοντες και τους εκπαιδευτές, και να καταστεί η διδασκαλία ελκυστική επιλογή σταδιοδρομίας. Είναι επίσης σημαντικό να βελτιωθούν η διοίκηση και η ηγεσία των ιδρυμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης και να διαμορφωθούν αποτελεσματικά συστήματα εξασφάλισης της ποιότητας. Η υψηλή ποιότητα θα επιτευχθεί μόνο με την αποτελεσματική και βιώσιμη χρήση των πόρων - τόσο δημόσιων όσο και ιδιωτικών, ανάλογα με την περίπτωση - και μέσω της προαγωγής της βάσει αποδεικτικών στοιχείων πολιτικής και πρακτικής στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης.

3. Η προαγωγή της ισοτιμίας, της κοινωνικής συνοχής και της ενεργού συμμετοχής στα κοινά που θα πρέπει να παρέχει σε όλους τους πολίτες, ανεξαρτήτως προσωπικών, κοινωνικών ή οικονομικών περιστάσεων, τη δυνατότητα να αποκτούν, να ενημερώνουν και να

αναπτύσσουν, κατά τη διάρκεια της ζωής τους, τόσο δεξιότητες σχετιζόμενες με συγκεκριμένη απασχόληση όσο και τις βασικές ικανότητες που απαιτούνται για την απασχολησιμότητά τους και να υποστηρίξει την περαιτέρω μάθηση, την ενεργό συμμετοχή στα κοινά και το διαπολιτισμικό διάλογο. Τα εκπαιδευτικά μειονεκτήματα θα πρέπει να αντιμετωπιστούν με την παροχή υψηλής ποιότητας εκπαίδευσης και στοχοθετημένης στήριξης στα μικρά παιδιά, καθώς και με την προώθηση εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς. Στόχος των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης θα πρέπει να είναι να εξασφαλισθεί ότι όλοι οι εκπαιδευόμενοι, περιλαμβανομένων όσων προέρχονται από μειονεκτικό περιβάλλον, όσων έχουν ειδικές ανάγκες και των μεταναστών, θα ολοκληρώνουν την εκπαίδευσή τους, μεταξύ άλλων - ανάλογα με την περίπτωση - μέσω σχολείων δεύτερης ευκαιρίας και της παροχής πιο εξατομικευμένης εκπαίδευσης. Η εκπαίδευση θα πρέπει να προάγει τις διαπολιτισμικές ικανότητες, τις δημοκρατικές αξίες, και το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και του περιβάλλοντος καθώς και να καταπολεμά όλες τις μορφές διακρίσεων, παρέχοντας σε όλους τους νέους τη δυνατότητα θετικής αλληλεπίδρασης με τους ομηλικούς τους με διαφορετικές πολιτιστικές καταβολές.

4. Η ενίσχυση της καινοτομίας και της δημιουργικότητας καθώς και του επιχειρηματικού πνεύματος, σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης. Η δημιουργικότητα, πέρα από το ότι προσφέρει προσωπική ολοκλήρωση, αποτελεί σημαντική πηγή καινοτομίας η οποία, με τη σειρά της, αναγνωρίζεται ως μία από τις βασικές κινητήριες δυνάμεις της αειφόρου οικονομικής ανάπτυξης. Η δημιουργικότητα και η καινοτομία έχουν ζωτική σημασία για την ανάπτυξη επιχειρήσεων και για τη δυνατότητα της Ευρώπης να ανταγωνίζεται σε διεθνές επίπεδο. Ένα πρώτο μέλημα είναι να προαχθεί η απόκτηση, από όλους τους πολίτες, εγκάρσιων βασικών ικανοτήτων, όπως η ψηφιακή ικανότητα, οι μεταγνωστικές ικανότητες, το πνεύμα πρωτοβουλίας και το επιχειρηματικό πνεύμα, και η

πολιτιστική συνείδηση. Ένα δεύτερο μέλημα είναι να εξασφαλισθεί ένα πλήρως λειτουργικό τρίγωνο εκπαίδευσης - έρευνας - καινοτομίας. Η σύμπραξη με τον επιχειρηματικό κόσμο και με διάφορα επίπεδα και τομείς εκπαίδευσης, κατάρτισης και έρευνας μπορεί να συμβάλει στην εξασφάλιση καλύτερης εστίασης στις δεξιότητες και τις ικανότητες που απαιτούνται στην αγορά εργασίας καθώς και στην υποστήριξη της καινοτομίας και του επιχειρηματικού πνεύματος σε όλες τις μορφές της μάθησης. Θα πρέπει να προαχθούν ευρύτερες μαθησιακές κοινότητες, που θα περιλαμβάνουν εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών και άλλους ενδιαφερομένους, ώστε να δημιουργηθεί ένα κλίμα που να ευνοεί τη δημιουργικότητα και να συγκεραστούν καλύτερα οι επαγγελματικές και οι κοινωνικές ανάγκες, καθώς και η ατομική ευημερία.

Το διάδοχο 10ετές στρατηγικό πλαίσιο για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης «ΕΚ 2020» παρουσιάζει το όραμα για την εκπαιδευτική πολιτική έως το 2020. Αποτελεί ένα εξαιρετικά φιλόδοξο σχέδιο και οι συνθήκες εν μέσω των οποίων θα κληθούν όλοι οι φορείς να το υλοποιήσουν δεν είναι οι ιδανικότερες αν λάβουμε υπόψη την οικονομική κρίση και τις πιέσεις στα δημοσιονομικά των κρατών μελών που επηρεάζουν όλους τους τομείς πολιτικής, μέσα σε αυτούς και την εκπαίδευση. Μετά από δεκαετή εμπειρία στην υλοποίηση ως επί το πλείστον παραπλήσιων στόχων - αλλά πιο προσανατολισμένων, προσαρμοσμένων στις νέες προκλήσεις - με αυτούς που περιλαμβάνονται στο νέο στρατηγικό πλαίσιο, θεωρητικά αναμενόταν ότι η "ΕΚ 2020" θα στηριζόταν σε μια ενδελεχή αξιολόγηση των κύριων αδυναμιών της υλοποίησης του προγράμματος εργασίας «Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010» στα πλαίσια της Στρατηγικής της Λισαβόνας και θα συνοδευόταν από συγκεκριμένες και στοχευμένες προτάσεις για το μηχανισμό υλοποίησης των στόχων που θέτει για την επόμενη δεκαετία. Το μόνο που μένει στην προκειμένη περίπτωση είναι να περιμένουμε να δούμε αν όντως τα κράτη – μέλη θα καταφέρουν να

πετύχουν τους παραπάνω στόχους που έχουν τεθεί και αν η Ευρωπαϊκή Ένωση ελέγξει με έγκυρο τρόπο την υλοποίηση της «ΕΚ 2020».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δευτερογενείς Πηγές

1. Aspin D & Chapman J., «Lifelong Learning: Concepts and Conceptions», International Journal of Lifelong Education, 2000, τομ. 19, τεύχος 1
2. Murphy Mark, «Πετρέλαιο, ύφεση και η αναζήτηση της ευρωπαϊκής πρωτοπορίας: εξερευνώντας τη δια βίου μάθηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση» περιλαμβάνεται στο «Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Πολιτική. Μεταξύ κράτους και Αγοράς», επιμέλεια Νίκος Παπαδάκης, Διονύσης Γράβαρης, εκδόσεις Σαββάλας, 2005
3. Βεργίδης Δ – Πρόκου Ε., «Σχεδιασμός, Διοίκηση, Αξιολόγηση Προγραμμάτων Εκπαίδευσης Ενηλίκων, τόμος Α», Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα, 2005
4. Βοσκόπουλος Γεώργιος, «Ευρωπαϊκή Ένωση, Θεσμοί, Πολιτικές, Προκλήσεις, Προβληματισμοί», εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, 2009
5. Γρόλλιος Δ. Γιώργος, «Ιδεολογία, Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Πολιτική, Λόγος και Πράξη των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων για την Εκπαίδευση», Gutenberg, Αθήνα, 1999, σελ 13
6. Ζμας Α., «Παγκοσμιοποίηση και εκπαιδευτική πολιτική», εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα, 2007
7. Κλαδής Δ., «Η Διακήρυξη της Μπολόνια και η πορεία από την Μπολόνια στην Πράγα» Κλαδής, Αθήνα, Δεκέμβριος 2000
8. Κουσκουβέλης Ι. Η., «Εισαγωγή στην Πολιτική Επιστήμη και τη Θεωρία της Πολιτικής», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1977
9. Ν. Μούσης, Ευρωπαϊκή Ένωση: Οικονομία, Δίκαιο, Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2011

10. Νικολάου Σουζάνα - Μαρία, «Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εκπαίδευση και οι ενέργειες της Ελλάδας (2000 – 2008)», Gutenberg, Αθήνα, 2008
11. Παγκάκης Λ. Γρηγόρης, «Νεοελληνική Εκπαιδευτική Πολιτική», Εκδόσεις Σάκουλα, Αθήνα, 2006
12. Παπαδάκης Ε. Νίκος, «Εκπαιδευτική Πολιτική, Η εκπαιδευτική πολιτική ως κοινωνική πολιτική(;)», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2003
13. Προβατά Κ. Ανθή, «Η Ελληνική Εκπαιδευτική Πολιτική και η Ενωμένη Ευρώπη, Τόμος Α», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2005
14. Σιάκαρης Κωνσταντίνος, «Από την ΕΟΚ στην ΕΕ, Η αδύνατη Εκπαιδευτική Πολιτική», Gutenberg, Αθήνα, 2006
15. Σταμέλος Γ.. Βασιλόπουλος Α., «Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική. Συγκρότηση, Θεματολογία, Μεθοδολογία υλοποίησης, Επιδράσεις στην ελληνική εκπαίδευση και κατάρτιση», εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα, 2004
16. Report from the High Level Group chaired by Wim Kok, November 2004, «Facing the Challenge»
17. Institute for Entrepreneurship Development, Μεθοδολογία Αντιστοίχισης των Προσόντων με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων, Ιανουάριος 2009

Πρωτογενείς Πηγές

Διαδίκτυο

1. <http://www.ekep.gr/Education/sunexizomeni.asp>
2. http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11088_el.htm

3. <http://www.bologna-bergen2005.no/>
4. http://ec.europa.eu/education/pub/pdf/general/eqf/broch_el.pdf
5. http://ec.europa.eu/education/pub/pdf/general/eqf/leaflet_el.pdf
6. http://europass.cedefop.europa.eu/europass/home/hornav/Introduction.csp?loc=el_GR
7. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/ects/key_el.pdf
8. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc78_en.htm
9. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc84_en.htm
10. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc80_en.htm
11. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc82_en.htm
12. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc86_en.htm
13. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc88_en.htm
14. http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/c11082_el.htm
15. http://ec.europa.eu/youth/youth-in-actionprogramme/doc82_en.htm#http://europa.eu/youth/volunteering-exchanges/european_voluntary_service/index_eu_el.html
16. http://www.ycni.org/euro_international/action_4.html

17. http://eacea.ec.europa.eu/tempus/index_en.php

Κείμενα

1. Ανακοίνωση της Πράγας, 19 Μαΐου 2001
2. Ανακοινωθέν Βερολίνου, 19 Σεπτεμβρίου 2003
3. Ανακοινωθέν του Μπέργκεν, 19 -20 Μαΐου 2005
4. Ανακοινωθέν του Λονδίνου, 18 Μαΐου 2007
5. Ανακοινωθέν του Λουβαίν, 28 – 29 Απριλίου 2009
6. Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ευρωπαϊκά Κριτήρια Αναφοράς για την Εκπαίδευσης και την Κατάρτιση: Εξελίξεις μετά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας, COM(2002) 629 τελικό, Βρυξέλλες 20.11.2002
7. Ανακοίνωση προς το Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο: Συνεργασία για την Οικονομική Μεγέθυνση και την Απασχόληση, Νέο ξεκίνημα για τη Στρατηγική της Λισαβόνας, COM(2005) 24 τελικό, Βρυξέλλες, 2.2.2005
8. Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ένα σχέδιο ανάκαμψης της οικονομίας, COM(2008) 800 τελικό, Βρυξέλλες, 26.11.2008
9. Απόφαση Αριθ. 1720/2006/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15ης Νοεμβρίου 2006 για τη θέσπιση προγράμματος δράσης στον τομέα της διά βίου μάθησης
10. Απόφαση αριθ. 2241/2004/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 2004, σχετικά με το ενιαίο κοινοτικό πλαίσιο για τη διαφάνεια των επαγγελματικών προσόντων και ικανοτήτων (Europass)

11. Απόφαση αριθ. 1719/2006/ΕΚ του Ευρωπαϊκού και Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15ης Νοεμβρίου 2006 για τη θέσπιση του προγράμματος «Νεολαία εν δράσει» για την περίοδο 2007-2013
12. Απόφαση 2004/223/ΕΚ του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2004, για θέσπιση του καταστατικού της συμβουλευτικής επιτροπής για την επαγγελματική κατάρτιση
13. Απόφαση αριθ. 1298/2008/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008 , σχετικά με τη θέσπιση του προγράμματος δράσης Erasmus Mundus 2009-2013 για την ενίσχυση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και για την προώθηση της διαπολιτισμικής κατανόησης μέσω της συνεργασίας με τρίτες χώρες Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ
14. Διακήρυξη της Σορβόνης, 25 Μαΐου 1998
15. Διακήρυξη της Μπολόνια, 19 Ιουνίου 1999
16. Διακήρυξη Βιέννης – Βουδαπέστης, 12 Μαρτίου 2010
17. Έκθεση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Μελέτη προγνώσεων για τον αντίκτυπο στην καθολική υπηρεσία από την πλήρη υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς ταχυδρομικών υπηρεσιών το 2009, COM(2005) 596 τελικό, Βρυξέλλες, 18.10.2006
18. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Λευκή Βίβλος, «Teaching and Learning. Towards the Learning Society», Επίσημη Εφημερίδα, Λουξεμβούργο, 1995
19. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας, Συμπεράσματα της Προεδρίας, 23 – 24 Μαρτίου, Βρυξέλλες 2000
20. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών, 25 και 26 Μαρτίου 2004, Συμπεράσματα της Προεδρίας

21. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 452/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Απριλίου 2008 σχετικά με την παραγωγή και την ανάπτυξη στατιστικών για την εκπαίδευση και τη διά βίου μάθηση
22. Λευκή Βίβλος για την ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση: οι προκλήσεις και η αντιμετώπισή τους για τη μετάβαση στον 21ο αιώνα, COM(93) 700, Δεκέμβριος 1993
23. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3879 «Ανάπτυξη της Δια Βίου Μάθησης και λοιπές διατάξεις», άρθρο 2
24. ΟΥΝΕΣΚΟ, Απόφαση για την ανάπτυξη της επιμόρφωσης ενηλίκων, Nairobi 26 Νοεμβρίου 1976, ΥΠ.Ε.Ε.Θ., Διεύθυνση Επιμόρφωσης Ενηλίκων, σελ. 9.
25. ΟΥΝΕΣΚΟ, Εκπαίδευση, ο θησαυρός που κρύβει μέσα της. Έκθεση της διεθνούς επιτροπής για την εκπαίδευση στον 21ο αι., υπό την Προεδρία του Jacques Delors, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1999.
26. Πράσινη Βίβλος, Προώθηση της μαθησιακής κινητικότητας των νέων, COM(2009) 329 τελικό, Βρυξέλλες, 8.7.2009
27. Σύμβαση της Λισαβόνας για την αναγνώριση των προσόντων όσον αφορά την ανώτατη εκπαίδευση στην ευρωπαϊκή περιοχή, 11 Απριλίου 1997
28. Συμπεράσματα του Συμβουλίου της 5ης Μαΐου 2003 σχετικά με τα επίπεδα αναφοράς μέσω ευρωπαϊκών επιδόσεων στην εκπαίδευση και την κατάρτιση (Benchmarks), Επίσημη Εφημερίδα C 134, 07.06.2003.
29. Συμπεράσματα του συμβουλίου της 12ης Μαΐου 2009 σχετικά με ένα στρατηγικό πλαίσιο για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης («ΕΚ 2020»)

30. Συμπεράσματα του Συμβουλίου και των Υπουργών Παιδείας συνεργόμενων στα πλαίσια του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 1992 σχετικά με το δίκτυο εκπαιδευτικών πληροφοριών στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (Eurydice) (92/C 336/06)
31. Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2006 , σχετικά με τις βασικές ικανότητες της δια βίου μάθησης
32. Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Απριλίου 2008 σχετικά με τη θέσπιση του ευρωπαϊκού πλαισίου επαγγελματικών προσόντων για τη διά βίου μάθηση, 2008/C 111/01
33. Υπόθεση 9/1974, απόφαση της 3/7/1974, τομ., 1974
34. Υπόθεση Gravier, αρ. 293/1983, απόφαση 13/12/1985, τομ. 1985
35. Υπόθεση 24/1986, απόφαση 2/2/1988, τομ. 1988
36. European Innovation Scoreboard 2005
37. Magna Charta Universitatum, Μπολόνια, Ιταλία, 18 Σεπτεμβρίου 1988
38. 2430ή Σύνοδος του Συμβουλίου – Παιδεία και Νεολαία, 30 Μαΐου, Βρυξέλλες 2002 [8944/02]